

บทที่ 4

ผลการศึกษา – ตอนที่ 1 เรื่อง ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมล้านนา

การศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวทางการยกระดับภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมล้านนาสู่การบริหารธุรกิจโรงแรม ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง” คณะนักวิจัยได้ทำการศึกษาโดยการแบ่งการทำงานเป็น 3 ขั้นตอนหลัก กล่าวคือ ขั้นตอนแรก คณะนักวิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมล้านนา ใน 8 จังหวัด ด้วยการศึกษาจากเอกสารที่ได้มีการศึกษาค้นคว้าบันทึกเอาไว้แล้ว และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่สอง ทำการศึกษาถึงการสัมผัสสัมผัส ความสุนทรีย์ภาพจากภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมล้านนาของนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ ด้วยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และในขั้นตอนสุดท้าย คือ การเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม ระดับ 3 ดาว ที่เป็นของคนไทย มีการดำเนินงานแบบพอเพียงถึงการนำเอาภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมล้านนามาใช้ในธุรกิจโรงแรม รวมทั้งการหาแนวทางในการยกระดับนำเอาภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งนักท่องเที่ยวมีระดับสุนทรีย์ภาพอยู่ในระดับต้น ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการในธุรกิจโรงแรม โดยนักวิจัยขอเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

บทที่ 4 เป็นการนำเสนอผลการศึกษา – ตอนที่ 1 เรื่อง ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมล้านนา

บทที่ 5 เป็นการนำเสนอผลการศึกษา – ตอนที่ 2 เรื่อง ระดับการมีสุนทรีย์ภาพทางการท่องเที่ยวเกี่ยวกับภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมล้านนาของนักท่องเที่ยว

บทที่ 6 เป็นการนำเสนอผลการศึกษา – ตอนที่ 3 เรื่อง การดำเนินงานบริหารของโรงแรมระดับ 3 ดาว และแนวทางการยกระดับภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมในพื้นที่ล้านนาสู่การบริหารธุรกิจโรงแรม

ตอนที่ 1 ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมล้านนา

จากการดำเนินงานศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวทางการยกระดับภูมิปัญญา อัตลักษณ์ วัฒนธรรมล้านนาสู่การบริหารธุรกิจโรงแรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง” ใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน คณะนักวิจัยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่เป็นภูมิปัญญา และวัฒนธรรมในพื้นที่ล้านนาที่ต่างมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เพราะการที่คนในชุมชนมีวิถีชีวิตดำรงอยู่ตามสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน อันนำมาซึ่งการคิดค้นสิ่งที่ใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมชุมชน ทั้งด้านเสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัย และการดูแลสุขภาพ กิจกรรมสัมพันธ์ การสื่อสาร ฯลฯ ที่ถือเป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากตัวคน ชุมชนท้องถิ่น และหากภูมิปัญญาที่ใช้ในการดำรงอยู่เหล่านี้เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติเหมือน ๆ กันก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น และหากวัฒนธรรมที่คนในชุมชนยึดถือปฏิบัตินั้นมีความโดดเด่นไม่เหมือนกับภูมิภาคอื่นใด มีลักษณะเฉพาะ ถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น

กลุ่มล้านนามีสิ่งที่โดดเด่นเป็นอัตลักษณ์แฝงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บ่งบอกคุณลักษณะเฉพาะความเป็นล้านนามากมายที่ทำให้นักท่องเที่ยวหรือบุคคลที่อยู่นอกพื้นที่รู้จัก จำได้ และนึกถึงจากการศึกษา พบว่า อัตลักษณ์โดยรวมของทั้ง 8 จังหวัด คือ การเป็นดินแดนแห่งวัฒนธรรมและศิลปะเชิงช่างเฉพาะตัว อันสะท้อนความเรียบง่าย ละเมียดละไม ความมีน้ำใจ คลาสสิกในการใช้ชีวิตของผู้คน จะมีร่องรอยปรากฏให้เห็นทั่วไป อย่างเมืองโบราณในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย วัดวาอารามในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง สภาพพื้นที่และวิถีชีวิตของคนไตในจังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมทั้ง สภาพพื้นที่และความเป็นตัวตนของคนจังหวัดแพร่ น่าน ต่างได้รับอิทธิพลความเป็นล้านนาในเรื่องความเรียบง่าย แต่อาจมีรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้าง ด้วยเหตุนี้ การนำเสนอคณะผู้วิจัยขอจำแนกอัตลักษณ์ที่เกิดจากภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น ออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยใช้แนวทางของสภาวัฒนธรรม สามารถแบ่งได้ ดังนี้

1. อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านอาหารการกิน
2. อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านภาษา สำเนียงการพูด
3. อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านการแต่งกาย
4. อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านกิจกรรมประเพณี
5. อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านดนตรี
6. อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม ที่พักอาศัย
7. อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านบุคลิกลักษณะของคน
8. อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านประติมากรรม จิตรกรรม ภาพวาด
9. อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ สภาพอากาศ และพืชพันธุ์ไม้
10. อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น หัตถกรรม การแพทย์แผนไทย เป็นต้น

อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านอาหารการกิน

จากการศึกษาอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมล้านนาด้านอาหารการกิน พบว่า มีอาหารที่เป็นภูมิปัญญา และสะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนในกลุ่มล้านนามีอยู่หลายชนิด แต่รสชาติในแต่ละจังหวัดอาจมีลักษณะแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ วัฒนธรรม ความเชื่อของพื้นที่นั้น ๆ สำหรับอาหารพื้นบ้านล้านนา เยาวเรศ เทวพิทักษ์ (ม.ป.ป. : คำน่า) ได้กล่าวไว้ว่า มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองมาช้านาน มีคนรู้จักมากมายทั่วมองไทย โดยเฉพาะ แหนม แกงฮังเล แกงโฮ๊ะ น้ำพริกอ่อง น้ำพริกหนุ่ม ถั่วเน่า และน้ำปู ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาของคนในชุมชนล้านนา มีการปรุงง่าย ๆ ไม่ใส่น้ำตาล มีรสเค็มนำ และเผ็ดเล็กน้อย นิยมการใช้น้ำมันผัด (แป้งร่า สุขุมล, ม.ป.ป.) เป็นอาหารที่ได้จากธรรมชาติ ใช้ผักพื้นบ้านและเนื้อสัตว์เป็นส่วนประกอบ ชาวล้านนานิยมรับประทานพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ ส่วนใหญ่ใช้ทั้งผักป่าหรือว่าผักข้างรั้ว กินข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก นิยมแกงแบบน้ำขลุกขลิก และน้ำพริกต่าง ๆ ก็ค่อนข้างแห้ง เพราะชาวล้านนารับประทานด้วยวิธีปั้นข้าวเหนียวเป็นก้อนเล็ก ๆ แล้วจิ้มลงไปในน้ำแกง

การจัดสำหรับอาหารล้านนา นิยมจัดใส่ขันโตกหรือโก้วะข้าว ทำมาจากไม้ นิยมใช้ไม้สักในการทำขันโตก ปัจจุบัน มีการนำเอาหวายมาสานเป็นขันโตกด้วย ดังแสดงในภาพที่ 4.1 และ 4.2

ภาพที่ 4.1 ลักษณะขันโตกที่ทำจากไม้
ที่มา : มณี พยอมยงค์, 2548

ภาพที่ 4.2 ขันโตกที่ทำจากหวาย และขันโตกที่ทำจากไม้ลงรักปิดทอง
ที่มา : คณะนักวิจัย, กรกฎาคม 2555

มื้ออาหารหลัก ๆ ในกลุ่มล้านนา สำหรับการรับประทานอาหารเช่นเดียวกับภาคอื่น ๆ คือ ทานวันละ 3 มื้อ กล่าวคือ มื้อเช้า ซึ่งเรียกเป็นภาษาล้านนาว่า กินข้าววาย มื้อกลางวัน เรียกว่า กินข้าวตอน และมื้อเย็น เรียกว่า กินข้าวแลง ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 มื้ออาหารหลักในภาคเหนือ

มื้ออาหารเรียกโดยทั่ว ๆ ไป	มื้ออาหารเรียกในภาษาล้านนา
มื้อเช้า	กินข้าววาย
มื้อกลางวัน	กินข้าวตอน
มื้อเย็น	กินข้าวแลง

อุปกรณ์ในการรับประทานอาหารของคนทางล้านนา จะใช้อุปกรณ์ คือ ก่องข้าว ขันโตก ที่มีลักษณะทั้งเป็นไม้และเป็นหวาย จาน ชาม และช้อน ซึ่งมีไว้สำหรับรดน้ำแกง การทานจะเริ่มจากการให้ผู้อาวุโสเริ่มทานก่อน จากนั้น ผู้อ่อนอาวุโส หรือลูก ๆ จึงลงมือรับประทาน และเมื่อทานเสร็จผู้อ่อนวัยจะเป็นผู้จัดเก็บสำหรับ อาหารของคนล้านนาจะมีประเภทหลัก ๆ ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ทั้งนี้ อาหารที่ถือเป็นอัตลักษณ์อาหารล้านนา ได้แก่ ข้าวซอย ใส่อั่ว น้ำพริกหนุ่ม – แคหมู น้ำพริก
อ่อง ขนมน้ำเงี้ยว แกงฮังเล่ แกงโฮะ เป็นต้น ดังแสดงภาพ ในตารางที่ 4.2

อาหารทางเหนือเป็นสิ่งที่เกิดจากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมการกินที่ต้องการให้สมาชิก
ในครอบครัวได้เจอกันพร้อมหน้าพร้อมตา พร้อมสอดแทรกวัฒนธรรมการกินที่แทรกอยู่ในประเพณี
และรูปแบบการรับประทานที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น

ตารางที่ 4.2 ประเภทและลักษณะอาหารหลัก ๆ ที่เป็นภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรม
ของล้านนา

ประเภท	รายละเอียด	ชื่ออาหารโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ล้านนา
ข้าว	ข้าวเหนียว	
แกง	แกง (อ่านว่า แก่ง) เป็นอาหารประเภทน้ำ ที่มีปริมาณน้ำแกงอยู่ในระดับใกล้เคียงกับ ส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งเครื่องปรุงหลัก ได้แก่ พริก หอมแดง กระเทียม ปลาร้า กะปิ ถ้าเป็นแกงที่มีเนื้อสัตว์ จะใส่ตะไคร้ ขมิ้น เพื่อดับกลิ่นคาว	 แกงแค แกงฮังเล, แกงโฮะ

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเภท	รายละเอียด	ชื่ออาหารโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ล้านนา
น้ำพริก	น้ำพริก (อ่านว่า น้ำพิก) มีส่วนประกอบหลักคือ พริก เกลือ หอม กระเทียม เป็นต้น อาจมีส่วนผสมอื่น ๆ เช่น กะปิ ถั่วเน่า แคบ ปลาร้า มะเขือเทศ ข่า ตะไคร้ เพิ่มเข้าไป แล้วแต่จะปรุงเป็นน้ำพริกแต่ละชนิด	 น้ำพริกหนุ่ม น้ำพริกอ่อง
หมักดอง	ชาวล้านนาทำอาหารประเภทหมักดองไว้สำหรับใช้เป็นเครื่องปรุงรส และเป็นส่วนผสมของตำรับอาหาร เช่น ถั่วเน่าเมอะ ถั่วเน่าแคบ หรือถั่วเน่าแผ่น สำหรับใช้ในการปรุงรสแกงต่าง ๆ เช่น น้ำเงี้ยว หรือจ้อ เช่น จอผักกาด สำหรับทำน้ำพริก เช่น น้ำพริกถั่วเน่าเมอะ น้ำพริกถั่วเน่าแคบ	 ถั่วเน่า ใบเมี่ยงหมัก

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเภท	รายละเอียด	ชื่ออาหารโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ล้านนา
เส้น (ก๋วยเตี๋ยว)	ข้าวซอย เดิมเรียกว่า "ก๋วยเตี๋ยวฮ่อ" เป็นอาหารที่คล้ายเส้นบะหมี่ในน้ำซุ๊ป ที่ใส่เครื่องแกง รสจัดจ้าน มีเครื่องเคียง ได้แก่ ผักกาดดอง หอมหัวแดง และมีเครื่องปรุงรส เช่น พริกผัดน้ำมัน น้ำมะนาว น้ำปลา น้ำตาล ในตำรับดั้งเดิม เนื้อที่ใช้เป็นเนื้อไก่หรือเนื้อวัว	 ข้าวซอย
เส้น (ขนมจีน)	ขนมจีน หรือขนมเส้นน้ำเงี้ยว หรือถ้าใส่ เส้นก๋วยเตี๋ยวก็จะเรียก ก๋วยเตี๋ยวน้ำเงี้ยว ขนมจีนน้ำเงี้ยวของแต่ละจังหวัด มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง เครื่องปรุง รสชาติ ขั้นตอนการทำ หรือแม้แต่ ภาชนะที่ใส่ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน จะชอบใส่ในจาน ทางจังหวัดเชียงราย พะเยา จะชอบใส่เป็นชามคล้ายก๋วยเตี๋ยว แต่ละที่ ก็จะมีสูตรที่แตกต่างกันออกไป ที่คล้ายคลึงกัน คือ นิยมทำในวันสำคัญ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญ แต่งงาน หรือทำทานในวันหยุด วันพิเศษ วันรวมญาติ เป็นต้น	 ขนมจีนน้ำเงี้ยว
เจียว	เจียว (อ่านว่า เจี้ยว) เป็นวิธีการปรุงอาหาร ที่ใส่น้ำแล้วตั้งไฟให้เดือด ใส่กะปิ เกลือ หรือน้ำปลา ปลา ร้า กระเทียม หอมหัวเล็ก พริกสด ลงไปปรุงรส จากนั้น จึงใส่ผัก แตงกวาลิ้นด้วยต้นหอม ผักชี หรือพริกไทย ถ้าชอบเผ็ดก็ใส่พริกสด หรือพริกสดเผา แกะเปลือกใส่ลงไปทั้งเม็ด เจียว มีลักษณะ คล้ายจ้อ แต่ไม่มีรสเปรี้ยว ปริมาณน้ำแกง น้อยกว่าจ้อ	 เจียวไข่มดแดง

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเภท	รายละเอียด	ชื่ออาหารโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ล้านนา
ตำ	ตำ (อ่านว่า ต่ำ) เป็นอาหารประเภทเดียวกับยำ มีวิธีการปรุงโดยมีส่วนผสม คือ เกลือ กระเทียม หัวหอม พริกแห้งหรือพริกสด กะปิ ถั่วเน่าแซบ (ถั่วเน่าแผ่น) ปลาแร่ ซึ่งทำให้สุกพร้อมเครื่อง คลุกเคล้ากันในครก	 ตำขาม (ตำขาม)
ขนม	ล้านนามีขนม (เข้าขนม) เป็นอาหารประเภทของหวาน ปรุงด้วยแป้งและกะทิ และน้ำตาลหรือน้ำอ้อย โดยปกติ จะทำขนมเมื่อมีเทศกาลโอกาสพิเศษ หรือพิธีกรรมเท่านั้น และมักจะเป็นการเตรียมเพื่อทำบุญ เช่น วันพระ วันสำคัญทางพุทธศาสนา วันสงกรานต์ งานประเพณี งานทำบุญ	 ขนมจ็อก ขนมศิลาอ่อน หรือซาลาอ่อน ขนมลินหมา

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเภท	รายละเอียด	ชื่ออาหารโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ล้านนา
นึ่ง	นึ่ง หรือนึ่ง เป็นการทำให้สุกด้วยไอน้ำร้อนในไห หรือที่สำหรับการนึ่ง มี 2 ลักษณะ คือ การนึ่งโดยตรง ไม่ต้องมีเครื่องห่อหุ้ม เช่น การนึ่งข้าว นึ่งปลา อีกลักษณะหนึ่ง คือ อาหารนั้นจะห่อด้วยใบตองก่อน ได้แก่ การนึ่งขนมที่ห่อใบตอง	 ไก่นึ่ง ปลานึ่ง ก๋วยเตี๋ยวนึ่ง ห่อนึ่งไก่ ห่อนึ่งปลา ห่อนึ่งปลี ห่อนึ่งหน่อ
ปิ้ง ย่าง ทอด	ปิ้ง เป็นการนำอาหารที่ปรุงเสร็จแล้วมาปิ้งเหนือไฟไม่แรงนัก ปิ้งจนสุกเกรียมกรอบ ย่าง เป็นการทำอาหาร หรือการทำให้เครื่องปรุงสุก โดยวางสิ่งของนั้นเหนือไฟอ่อนจนสุกตลอดถึงข้างใน ทอด เป็นการทำให้อาหารสุกด้วยน้ำมัน ตั้งไฟให้ร้อน ใส่อาหารลงทอดให้เหลืองสุกตามที่ต้องการ	 ย่าง – ไส้ฮั่ว ทอด – แคบหมู

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเภท	รายละเอียด	ชื่ออาหารโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ล้านนา
มอบ	เป็นวิธีการปรุงอาหารที่นำปูนามาโขลกให้ละเอียด คั้นเอาแต่น้ำใส่กระทะ ตั้งไฟอ่อน ๆ เคี่ยวจนหอม ปูนน้ำพริก ผักที่เป็นส่วนผสมเป็นผักชนิดเดียวกับ แกงแค ใส่ข้าวคั่วและไข่ลงไป	
ลาบ / ลู่	เป็นวิธีการปรุงอาหารโดยการสับให้ละเอียด เช่น เนื้อสัตว์ ทั้งนี้ เพื่อนำไปปรุงกับเครื่องปรุงน้ำพริก ที่เรียกว่า พริกลาบ หรือเครื่องปรุงอื่น ๆ	
จ่อ	จ่อผักกาดเป็นแกงที่มีลักษณะเฉพาะ ไม่ใส่กะทิ ไม่ใส่น้ำพริกแกง รสชาติออกเปรี้ยวชนิดน้อย เป็นการปรุงอาหารประเภทผัก ปรุงด้วยเกลือ กะปิ ปลาร้า เมื่อน้ำเดือดจึงใส่ผักลงไป เดิมรสเปรี้ยว ด้วยน้ำมะขามเปียก หรือมะขามสด ซึ่งบางแห่ง นิยมใส่ถั่วเน่าแซ่บผิงไฟ และน้ำอ้อยลงไปด้วย	 จ่อผักกาด

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเภท	รายละเอียด	ชื่ออาหารโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ล้านนา
ฮ็อก	เป็นการปรุงอาหารโดยนำอาหารห่อใบตอง นำใส่หม้อหรือกระทะ เติมน้ำลงไปเล็กน้อย หรือนำเอาอาหารพร้อมเครื่องปรุงใส่ในหม้อ เติมน้ำเล็กน้อย ยกตั้งไฟ นิยมทำกับอาหาร ที่สุกเร็ว เช่น ไข่ ปลา มะเขือยาว เรียกชื่ออาหาร ตามชนิดของส่วนผสม เช่น ฮ็อกปลา ฮ็อกไข่	 ฮ็อกปลา ฮ็อกไข่
ฮูก / ฮุ่ม	ฮุ่ม เป็นการประกอบอาหารประเภทเนื้อสัตว์ โดยหั่นเนื้อเป็นชิ้นโต ปรุงอย่างแกง แล้วเคี่ยว ด้วยไฟอ่อน ๆ ให้เนื้อนุ่มเปื่อยนุ่ม และเหลือ น้ำแกงเพียงเล็กน้อย ฮูก เป็นวิธีการทำอาหารของชาวล้านนา ชนิดเดียวกับ "ฮุ่ม" คือ เป็นการทำอาหารประเภท เนื้อสัตว์ที่ค่อนข้างเหนียว เช่น เนื้อวัว เนื้อไก่ หรือเนื้อเค็มตากแห้ง (ที่เรียกว่า จิ้นแห้ง) หากใช้เนื้อไก่ จะเรียกว่า ฮูกไก่ หากใช้เนื้อวัว หรือเนื้อเค็มตากแห้ง จะเรียกว่า จิ้นฮุ่ม ซึ่งลักษณะของอาหารประเภทนี้ เนื้อจะเปื่อย และมีน้ำขลุกขลิก	 ฮูกไก่ จิ้นฮุ่ม

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเภท	รายละเอียด	ชื่ออาหารโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ล้านนา
แอ็บ	เป็นการนำอาหารมาคลุกเคล้ากับเครื่องปรุงก่อน ปรุงเสร็จแล้วนำมาห่อด้วยใบตอง นำไปปิ้ง หรือนึ่ง	 แอ็บปลา แอ็บกุ้ง แอ็บอีฮวก
ส้า	เป็นวิธีการปรุงอาหารที่นำเอาเครื่องปรุง เช่น เนื้อปลา พริกสด หอมแดง กระเทียม มาย่างไฟ ให้สุกก่อนโขลกเครื่องปรุงทั้งหมดให้เข้ากัน เติมน้ำปลาร้าที่ต้มเตรียมไว้ นำมาคลุกเคล้า กับผักสดที่ล้างเตรียมไว้ ปรุงรสให้เปรี้ยว ด้วยมะกอกป่าหรือมะนาว	 ส้าผักแพะ ส้ายอดมะม่วง

ที่มา : สำนักหอสมุดและสำนักบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ, 2555 [ออนไลน์]

อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านภาษา สำเนียงการพูด

จากการศึกษา พบว่า ภาษา และสำเนียงการพูดของคนล้านนา มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีความโดดเด่นมาก โดยรวมการพูดจาเป็นสำเนียงที่ไพเราะอ่อนหวาน มีภาษาเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง ทั้งการพูด และการเขียน ที่เรียกว่า ภาษาล้านนาหรือคำเมือง เป็นภาษาของคนไท – ยวน มีตัวอักษรสำหรับการใช้เขียน เรียกว่า ตัวเมือง สำหรับการพูดคำพูด เรียกว่า อู้คำเมือง ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยใน 8 จังหวัด หรือที่เรียกว่า อาณาจักรล้านนา และอาณาจักรโยนกในอดีต สำเนียงการพูดคำเมือง สามารถแบ่งออกเป็น สำเนียงล้านนาตะวันตก ได้แก่ สำเนียงการพูดในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน และสำเนียงล้านนาตะวันออก ได้แก่ สำเนียงการพูดในจังหวัดเชียงราย พะเยา ลำปาง อุตรดิตถ์ แพร่ น่าน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันบ้าง คือ สำเนียงล้านนาตะวันออก ส่วนใหญ่สระเอื้อะ เอือ ไกล่เคียงสระเอื้อะ เอียมาก เนื่องจากเสียงที่ออกมาจะเป็นเสียงนาสิกใกล้เคียงกับเอื้อะ เอีย ส่วนคนในจังหวัดลำพูน มักจะพูดสำเนียงเมืองยอง เพราะชาวลำพูนจำนวนมากสืบเชื้อสายมาจากชาวยองในรัฐฉาน จึงมีสำเนียงที่เป็นเอกลักษณ์ คำเมืองมีไวยากรณ์เหมือนกับภาษาไทยกลาง แต่ใช้คำศัพท์ไม่เหมือนกัน แต่เดิมใช้คู่กับอักษรธรรมล้านนาที่เป็นตัวอักษรของอาณาจักรล้านนาที่ใช้อักษรมอญเป็นต้นแบบ (<http://th.wikipedia.org> เข้าถึงข้อมูล 25

มีนาคม 2555) ส่วนจังหวัดลำปางซึ่งมีพื้นที่ติดกับจังหวัดลำพูนมีสำเนียงการพูดคำเมืองที่ห้วนสั้น โดยแตกต่างกับจังหวัดเชียงใหม่ มีสำเนียงการพูดคำเมืองที่มีความอ่อนหวานนุ่มนวล เป็นต้น ภาษาล้านนา ถือเป็นการใช้คำภาษาถิ่น เป็นภาษาที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งถ้อยคำและสำเนียง ภาษาถิ่นจะแสดงถึงเอกลักษณ์ ลักษณะความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ภาษาในอาณาจักรล้านนา กล่าวคือ ภาษาถิ่น จะเป็นภาษาพูดใช้มากในเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา น่าน ลำพูน ลำปาง ตาก และแพร่ เนื่องจากเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความเป็นหมู่เหล่า และลักษณะเฉพาะเป็นอัตลักษณ์ที่สืบทอดกันมาช้านาน บ่งบอกถึงความเป็นมาของชนแต่ละกลุ่ม และภาษาถิ่น ยังเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นอยู่ นิสัยใจคอที่แตกต่างกันของแต่ละอาณาจักร ความแตกต่างของภาษาพูด (คำเมือง) ระหว่างภาษากลาง และภาษาเหนือ คือ การใช้คำศัพท์ พยัญชนะ สระ หรือวรรณยุกต์ต่างกัน ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 4.3 ตัวอย่างความแตกต่างของการออกเสียงภาษากลางและภาษาเหนือ

ภาษากลาง	ภาษาเหนือ
ยี่สิบ	ชาว
อีก	แหลม
นาน	เมิน
ไม่	บ่
สนุกสนาน	ม่วน
เที่ยว	แอ่ว
อร่อย	ล่ำ
สวย	งาม
ดู	ผ่อ

ดังนั้น ภาษา จึงเป็นสิ่งที่สามารถบ่งบอกได้ถึงการดำรงชีวิต อัตลักษณ์ ประเพณีวัฒนธรรม ความเป็นมาของชนแต่ละกลุ่มในประเทศไทย พื้นที่ภาคเหนือตอนบน หรืออาณาจักรล้านนา นอกจาก ภาษาพูด ภาษาเขียนก็ใช้อักษรล้านนา หรือตัวเมือง ดังตัวอย่างภาพที่ 4.3 และ 4.4

ภาพที่ 4.3 อาณาเขตภาคเหนือตอนบน (อาณาจักรล้านนา) และภาคเหนือตอนล่าง

ภาพที่ 4.4 ตัวอย่างอักษรไทยกับอักษรล้านนา
ที่มา : ธวัช คีตีสาร, 2555 (ออนไลน์)

อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านการแต่งกาย

จากการศึกษาถึงภูมิปัญญา อัตลักษณ์ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกายของผู้คนในอาณาจักรล้านนา พบว่า การแต่งกายของคนล้านนาทั้งผู้หญิงและผู้ชายสะท้อนวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งรูปแบบลายผ้าและวัตถุดิบที่ใช้ รวมทั้ง วิธีการนุ่ง โดยเฉพาะการนุ่งผ้าซิ่นของผู้หญิง ถือเป็นการแสดงฝีมือและอัตลักษณ์อย่างหนึ่งตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ผ้าซิ่นก็ยังคงเป็นอัตลักษณ์การแต่งกายผู้หญิงล้านนา แม้ว่า องค์ประกอบอื่นจะมีความแตกต่างตามสถานะทางสังคม และยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า สไบ ปิ่นปักผม เครื่องประดับอื่น แต่โดยรวมนุ่งผ้าซิ่น เสื้อแขนกระบอก เก้าอี้มมวยสูง ผ้าซิ่น แต่เดิมคนล้านนาจะใส่ทุกโอกาส ไปตลาด อยู่กับบ้าน ไปงานบุญ ฯลฯ ปัจจุบันมีการเปลี่ยนไปบ้าง

การแต่งกายผู้ชายล้านนา โดยเฉพาะเชียงใหม่ ผู้ชายล้านนา นิยมการสักขา ที่เรียกว่า สักขาก้อม และสักขายาว โดยสักขายาวจะเป็นการสักตั้งแต่เอวลงมาเสมอเข้าหรือต่ำกว่าเข่าเล็กน้อย ส่วนสักขาก้อมจะเป็นการสักในช่วงเอวถึงกลางขา กล่าวกันว่า หญิงสาวจะمينชายหนุ่มที่ปล่อยสะโพกขาว เพราะถือว่า เป็นคนซื่อสัตย์ ผ้านุ่งของชายเป็นผ้าฝ้ายทอมือ เรียกว่า ผ้าตาไก่ คือ ผ้าลายดำสลับขาว ซึ่งมีวิธีนุ่งสามแบบ คือ การนุ่งแบบปกติ จะจับรวบตรงเอวแล้วหนีบตรงกึ่งกลาง มีบางส่วนเหลือปล่อยห้อยลงมาจากเอว อีกวิธีหนึ่ง จับรวบหนีบตรงเอว ส่วนชายอีกด้านหนึ่งจะดึงไปหนีบไว้ด้านหลังคล้ายกับนุ่งโจงกระเบน เรียกว่า นุ่งผ้าต้อย ส่วนแบบที่สาม เป็นการนุ่งผ้าที่มุงความกระชับรัดกุมจนมองเห็นสะโพกทั้งสองข้าง เผยให้เห็นรอยสักได้ชัดเจน เรียกว่า เคว็ดม้าม หรือ เเค็ดม้าม เพื่อความกระชับกระฉะ สะดวกในการต่อสู้ ทำงานขุดดิน ทำไร่ ทำนา ชีควาย ในการนุ่งผ้าทั้ง 3 แบบนี้ ส่วนบนจะเปลือยอก ดังแสดงในภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.5 การแต่งกายของคนล้านนาทั่วไป
ที่มา : มองผ่านเลนส์, 2555 (ออนไลน์)

สำหรับเตี่ยวหรือกางเกงที่ใช้ถุงมีรูปแบบคล้ายกับกางเกงจีน คือ ตัวโต เป้าหลวม เมื่อตัดเย็บจะเห็นว่ามีแนวตะเข็บถึงห้าแนว จึงเรียกว่า เตี่ยวห้าตุก เตี่ยวนี้จะมีทั้งขาสั้นหรือยาวครึ่งหน้าแข้งที่เรียก เตี่ยวสะตอ และชนิดยาวมาถึงข้อเท้า เรียกว่า เตี่ยวยาว ผู้ชายมักไม่สวมเสื้อแม้นในยามอากาศหนาวก็จะใช้ผ้าห่ม (อ่าน “ผ้าตุ้ม”) ปกคลุมร่างกาย ผ้าห่มนี้เป็นที่นิยมใช้ทั้งชายและหญิง สีของผ้าจะย้อมด้วยสีจากพืช เช่น ครามมะเกลือ หรือแก่นขนุน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

สำหรับการสวมเสื้อจะมานิยมกันในระยะหลัง สมัยรัชกาลที่ 5 มีลักษณะเป็นเสื้อคอกลม ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ แบบแรก เป็นเสื้อคอกลมแขนสั้นหรือแขนยาวผ่าหน้าตลอด ผูกเชือก มีกระเปาะปะทั้งสองข้าง สีของเสื้อเป็นสีขาวตุ่นของใยฝ้าย มีบ้างที่ย้อมคราม ที่เรียกว่า หม้อห้อม ซึ่งในปัจจุบันมีมากที่จังหวัดแพร่ มีลักษณะเป็นอัตลักษณ์โดดเด่น แบบที่สอง เป็นเสื้อคอกลมผ่าครึ่งอก ติดกระดุม หอยสองเม็ด ประมาณ รัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชายชาวเชียงใหม่เริ่มนิยมนุ่งกางเกงแพรจีน สีต่าง ๆ หรือแพรปักลั่น และนิยมสวมเสื้อที่เป็นเสื้อตัดเย็บจากผ้ามีสลิน หรือผ้าปาน ที่มีลักษณะเป็นเสื้อคอกลมผ่าครึ่งอกติดบ่าต่อมหอย คือ กระดุมหอยสองเม็ดผ่าเฉียงระหว่างตัวเสื้อกับแขน เพื่อให้ใส่ได้สบาย มีกระเปาะติดตรงกลางด้านล่าง นอกจากนี้ ยังมีเสื้อคอกลมหรือคอแหลมผ่าหน้าตลอด ติดกระดุมหอย (การแต่งกายล้านนา, 2555. ออนไลน์)

สำหรับเจ้านายฝ่ายเหนือ เสื้อผ้าที่ใช้ในโอกาสพิเศษหรือเป็นพิธีการ จะนุ่งผ้าไหมโจงกระเบน เสื้อแขนยาวคล้าย “เสื้อพระราชทาน” มีผ้าไหมคาดเอว ต่อมา ได้มีการนิยมนุ่งผ้าม่วง สวมเสื้อราชปะแตน สวมถุงเท้ายาวสีขาว พร้อมด้วยรองเท้าคัทชูสีดำเช่นเดียวกับทางกรุงเทพฯ

ส่วนผู้หญิงล้านนา นิยมเกล้ามวยสูงกลางศีรษะแล้วปักปิ่นหรือเสียบดอกไม้ประดับ ถือเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ ในอดีตการเปลือยอกของหญิงเป็นเรื่องธรรมดา อาจจะมีเพียงผ้าสีก่อนซึ่งมีวิธีใช้หลายอย่าง เช่น การพันผ้าไว้ใต้ทรงอกหรือปิดอก ใช้คล้องคอปล่อยชายผ้าไว้ด้านหน้าหรือคล้อง

ทิ้งชายไปด้านหลัง ใช้หมี่เฉียงแบบสไบ เรียกว่า สะห้วยแหล้งหรือเปี่ยงบาย และนุ่งผ้าขึ้นลายขวาง ยาวกรอมเท้า เรียกว่า ขึ้นต๋อตันต๋อแหว องค์ประกอบของขึ้น มี 3 ส่วน คือ หัวขึ้น ตัวขึ้น ตีนขึ้น

ผ้าขึ้นแบบที่ใช้งานปกติเป็นตัวขึ้นที่ทอลายขวางเย็บตะเข็บเดียว สีของผ้าขึ้นจะย้อมด้วย สีจากพืชเป็นสีต่าง ๆ เช่น แดง ม่วง เป็นต้น และมีผ้าตีนสั้น คือ เข่งผ้าขึ้นสีอื่น เช่น สีดำ กว้าง ประมาณหนึ่งคืบมาต่อเข้ากับส่วนชาย ส่วนผ้าที่นำมาต่อกับส่วนเอวแม้จะกว้างประมาณหนึ่งคืบ แต่ก็มักนิยมใช้สีขาว แต่เดิมหญิงสามัญชนไม่สวมเสื้อ แต่จะใช้ผ้าผืนยาวคล้ายผ้าแถบพันรอบอก หรือคล้องคอปล่อยชายปิดส่วนอก หรือพาดไหล่ปล่อยชายทั้งสองข้างไปด้านหลัง แต่ผ้าด้านหน้า จะปิดคลุมทรวงอกหรือไม่ก็ได้ หรือจะหมี่เฉียง ที่เรียกว่า สะห้วยแหล้ง ก็ได้ แล้วแต่ความสะดวกของผู้แต่ง ถ้าหากอากาศหนาวก็จะใช้ ผ้าทุม (ผ้าคลุมไหล่) สำหรับการสวมเสื้อเป็นความนิยม ในระยะหลัง (ราวปลายรัชกาลที่ 5) เสื้อจะเป็นเสื้อที่ตัดเย็บจากผ้าทอด้วยมือสีขาวทึบ ซึ่งเป็นสี ของฝ้ายพันธุ์พื้นเมือง รูปแบบของเสื้อมีหลายแบบ คือ เสื้อคอกลมตัวหลวม แขนกระบอก ต่อแขนต่ำ ผ่าอกตลอด ผูกเชือก หรือติดบ่าต่อมแต่บ (กระดุมแป็บ) เสื้อคอกลมตัวหลวม แขนกระบอก ต่อแขนต่ำ ผ่าครึ่งอก ติดบ่าต่อมแต่บ

เสื้อชั้นใน ถ้าเป็นผู้ใหญ่จะเป็นเสื้อคอกลมต่ำ เว้าแขน เย็บห้าตะเข็บ (ด้านหลังแยกเป็น สามเกล็ด) เป็นเสื้อพอดิตัว เสื้อชั้นในไม่มีแขน เรียกว่า เสื้ออกหรือเสื้อบ่าห้อย มีวิธีเย็บเหมือนกับเสื้อ ห้าตะเข็บ บางครั้งเมื่อแต่งตัวไปวัด ผู้สูงอายุจะสวมเสื้ออกแล้วใช้ผ้าทุมหมี่เฉียงบ่าอีกทีหนึ่ง เสื้อสำหรับเด็กหญิงสาว เสื้อชั้นในจะเป็นเสื้อบ่าห้อย ตัดเย็บต่างจากเสื้อห้าตะเข็บ คือ ตัวหลวม จีบห่าง ๆ ทั้งด้านหน้าด้านหลัง แล้วใช้ผ้าก๊นหรือต่อขอบตัวเสื้อด้านบน ส่วนแขนใช้ผ้าผืนตรง กว้างประมาณหนึ่งนิ้วครึ่ง

สำหรับหญิงที่มีฐานะดี นิยมสวมสร้อยคอลูกทับ หรือลายดอกหมาก ทำด้วยเงิน ทอง หรือนาก สวมตุ้มหู ที่เรียกว่า ลานหู หรือท่อท้างลานหู สำหรับหญิงชาวบ้านโดยทั่วไป จะใช้ใบลาน ม้วนกลมสอดในรูหูที่เจาะ และยังนิยมสวมกำไลข้อเท้าเนื่องในโอกาสพิเศษ เช่น งานขึ้นปีใหม่งานปอย เป็นต้น

สำหรับทรงผมผู้หญิง จะรวบผมเกล้ามวยไว้เหนือท้ายทอยหรือต่ำบริเวณท้ายทอยพอดี โดยดึงผมด้านหน้าตึงเรียบ สำหรับมวยผมจะเสียบหย่องโลหะ (เข็มเสียบผม) ทำด้วยเส้นโลหะบิดเป็นเกลียวเล็ก ๆ ตัดโค้งคล้ายตัวยู (U) หย่องนี้อาจจะทำด้วยเงิน ทอง นาก หรือโลหะอื่น ๆ ก็แล้วแต่ฐานะของผู้ใช้ (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547) ในเวลาต่อมา ทรงผมแบบใหม่ คือ แบบญี่ปุ่น หรือแบบพระราชชายาฯ ก็ได้รับความนิยมกันแพร่หลาย โดยเฉพาะเมื่อมีการแต่งกายในโอกาสพิเศษ ทรงผมนี้จะเกล้ามวยสูงเหนือท้ายทอย ผมนตรงท้ายทอยอาจดึงให้ตึงหรือโป่งแล้วแต่ความพอใจของผู้แต่ง ส่วนด้านหน้าจะใช้หมอนหนุนผมด้านหน้าให้มองดูสูงตั้ง ปักปิ่นตรงมวยด้านใดด้านหนึ่งแล้วเหน็บหวีเขาควย ถ้าเป็นโอกาสพิเศษหญิงที่มีฐานะดีหรือเจ้านายจะติดช่อดอกไม้เงินหรือทอง ถ้าเป็นหญิงชาวบ้านก็อาจจะติดดอกไม้ เช่น ช่อดอกเอื้อง (กล้วยไม้) หรือร้อยดอกหอมนวล (ลำดวน) มะลิ สลิด (ขจร)

ภาพที่ 4.6 การแต่งกายของชายหญิงในล้านนาโบราณ
ที่มา : Lannaworld.com เข้าถึง พฤศจิกายน 2554

ภาพที่ 4.7 การแต่งกายของผู้ชายล้านนา และแม่ฮ้อย
ที่มา : <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/118815>

ภาพที่ 4.8 การแต่งกายหญิงล้านนา นุ่งซิ่น ห่มสไบ

ภาพที่ 4.9 การแต่งกายคนเมือง นุ่งซิ่น ห่มสไบ ใส่บาตร
ที่มา : ร้านศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่

อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านกิจกรรมประเพณี

จากการศึกษาถึงภูมิปัญญา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมประเพณีของล้านนา พบว่า ผู้คนในกลุ่มจังหวัดล้านนามีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่หลากหลายมากมาย และใกล้เคียงกัน ส่วนมากเป็นประเพณีที่มาจากความเชื่อพื้นฐานของชาวล้านนา 2 ประการ คือ ความเชื่อดั้งเดิมที่นับถืออำนาจเหนือธรรมชาติ และความเชื่อในพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถืออำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผี ชาวเหนือมีความเชื่อในเรื่องการนับถือผีตั้งแต่เดิม โดยเชื่อว่าสถานที่แทบทุกแห่งมีผีให้ความคุ้มครองรักษาอยู่ ความเชื่อนี้มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เห็นได้จากขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวเหนือ เช่น ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวเหนือ (พ่อฮ้อยแม่ฮ้อย) เมื่อไปวัดฟังธรรมก็จะประกอบพิธีเลี้ยงผี คือ จัดหาอาหารคาว – หวานเช่นสังวैया ผีป๋วย ผีที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนา ดังเช่น

- ผีบรรพบุรุษ มีหน้าที่คุ้มครองเครือญาติและครอบครัว
- ผีอารักษ์ หรือผีเจ้าที่เจ้าทาง มีหน้าที่คุ้มครองบ้านเมืองและชุมชน
- ผีขุนน้ำ มีหน้าที่ให้น้ำแก่ไร่นา
- ผีฝาย มีหน้าที่คุ้มครองเมืองฝาย
- ผีสบน้ำ หรือผีปากน้ำ มีหน้าที่คุ้มครองบริเวณที่แม่น้ำสองสายมาบรรจบกัน
- ผีวิญญาณประจำข้าว เรียกว่า เจ้าแม่โพสพ มีหน้าที่คุ้มครองชาวนา ประทานความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พืชพรรณไร่นา

และ

- ผีวิญญาณประจำแผ่นดิน เรียกว่า เจ้าแม่ธรณี มีหน้าที่คุ้มครองแผ่นดินให้มีความสงบสุขและร่มเย็น

สำหรับความเชื่อที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ส่วนใหญ่เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษ และการระลึกถึงกัน ถือเป็นความเชื่อที่มีมาแต่อดีต เป็นพิธีกรรมที่ทำแล้วจะทำให้ได้รับในสิ่งดี ๆ มีมงคลกับตนเอง อย่างเช่น

ประเพณีบวชลูกแก้วหรือบวชเณร หรือบอยสา่งลองในภาษาเหนือ การบวชลูกแก้ว เป็นประเพณีของชาวไทยใหญ่ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพม่า โคนม แต่ไม่โกนคิ้ว และนิยมให้บุตรหลาน บวชเณรหรือลูกแก้วมากกว่าบวชพระ เพราะมีความเชื่อว่าจะได้บุญมากกว่าเด็กที่ทำการบวชเณร หรือบรรพชา เรียกว่า “สา่งลอง” ในวันบวชลูกแก้ว เด็กจะถูกแต่งตัวและประดับเครื่องแต่งกาย อย่างงดงาม เหมือนเจ้าชายที่กำลังออกบวช ถือเป็นสิริมงคล มีการเฉลิมฉลองด้วยการแห่ไปรอบ ๆ เมือง และในวันสุดท้าย วันที่ 3 ลูกแก้วจะกล่าวคำขออนุญาตเพื่อบรรพชาจากพระเถระ เมื่อทำ อนุญาต ลูกแก้วปฏิญาณแล้วเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นผ้ากาสาพัตร์สีเหลืองก็ถือเป็นสมบุญ

ประเพณีสงกรานต์ หรือเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งชาวล้านนา เรียกว่า *ปเวณียี่เป็ง* หรือ *ปาเวณียี่เป็ง* (อ่าน "ปาเวณียี่เป็ง") เทศกาลสงกรานต์ตามปฏิทินโหราศาสตร์ของชาวล้านนานั้น จะถือเอา วันที่พระอาทิตย์เคลื่อนจากราศีมีนเข้าสู่ราศีเมษเป็นวันสงกรานต์ลอง หรือวันมหาสงกรานต์ เทศกาล นี้จะมีพิธีกรรมและการละเล่นหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกัน ดังนี้

วันสังกรานต์ลอง คือ วันมหาสงกรานต์ นี้ คือ วันที่พระอาทิตย์โคจรไปสู่ตราศีมีนจะย่าง เข้าสู่ราศีเมษ ตามความเชื่อแบบล้านนา กล่าวกันว่า ในตอนเช้ามีดของวันนี้ "ปูสังกรานต์" หรือ "ย่าสังกรานต์" จะนุ่งห่มเสื้อผ้าสีแดงสยายผมลองแพไปตามลำน้ำ ปูหรือย่าสังกรานต์ จะนำเอาสิ่ง ซึ่งไม่พึงปรารถนาตามตัวมาด้วย จึงต้องมีการยิงปืน จุดประทัด หรือทำให้เกิดเสียงดังต่าง ๆ นัยว่า เป็น "การไล่สังกรานต์" ในวันสังกรานต์ลองนี้ ตามประเพณีโบราณแล้ว กษัตริย์แห่งล้านนา จะต้องทำ พิธีสงฆ์ตามทิศที่โหรหลวงคำนวณไว้ และจะลงไปทำพิธีลอยเคราะห์ในแม่น้ำ เช่น แม่น้ำปิง แม่น้ำ วัง เป็นต้น

วันเนา วันเนา หรือวันเนา เป็นวันที่ถัดจากวันสังกรานต์ลอง ห้ามการกระทำสิ่งที่ไม่เป็น มงคล โดยเฉพาะห้ามการด่าทอทะเลาะวิวาทกัน กล่าวกันว่า ผู้ใดที่ด่าทอผู้อื่นในวันนี้แล้วปาก ของผู้นั้นจะเน่า และหากวิวาทกันในวันนี้ บุคคลผู้นั้นจะอับมงคลไปตลอดปี ส่วนผู้ประสงค์จะปลูก เรือนด้วยไม้ไผ่ก็ต้องรีบตัดในวันนี้ เพราะเชื่อกันว่า ไม้จะ "เน่า" และไม่มีมอดหรือปลวกมากินไม้ ดังกล่าว

วันพญาวัน เป็นวันเถลิงศกเริ่มต้นจุลศักราชใหม่ วันนี้เป็นวันที่มีการทำบุญทางศาสนาตั้งแต่ เวลาเช้ามืด ผู้คนจะนำเอาสารอาหารหวานคาวต่าง ๆ ไปทำบุญถวายพระตามวัดทานขันเข้า (อ่าน "ทานขันเข้า") เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษหรือญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้วด้วย บางคน อาจนำสารอาหารไปมอบให้แก่บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือผู้ที่ตนเคารพนับถือ เรียกว่า ทานขันเข้าคนแก่คนแก่ จากนั้นจะนำตุ่งหรือธงซึ่งได้เตรียมไว้ไปปักบนเจดีย์ทราย ปลอยนกปล่อย ปลา มีการสงฆ์พระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมือง เช่น เมื่อน่านที่วัดพระธาตุแช่แห้ง ลำปางที่วัดพระ ธาตุลำปางหลวง แพร่ที่วัดพระธาตุช่อแฮ

ประเพณียี่เป็ง คือ ประเพณีในเทศกาลวันเพ็ญเดือน 12 ในอดีตมีการตั้งธรรมหลวง หรือฟัง เทศน์มหาชาติ ชาวล้านนาจะมีการประดับประดาวัดวาอารามบ้านเรือนด้วยประทีปโคมไฟ โคมระย้า ทำอุบะดอกไม้ไปถวายวัด ทำซุ้มประตูปาดด้วยต้นกล้วย อ้อย ก้านมะพร้าว เตรียมข้าวปลาอาหาร เป็นพิเศษ เช่น ห่อหนึ่ง แกงอ่อม แกงฮังเล ลาบ และขนมต่าง ๆ ไปทำบุญ บางแห่งมีพิธีกว้าข้าว มรุปายาส หรือบ้างเรียก ข้าวพระเจ้าหลวง ถวายเป็นพุทธบูชาในตอนเช้ามืดของวันเพ็ญเดือน 12 นี้ด้วย จากนั้นก็จะมีการทานขันข้าวหรือสารอาหารไปถึงบรรพชนคนตาย ถวายอาหาร และ

กัณฑ์เทศน์แต่พระภิกษุสงฆ์ และมีการฟังธรรมมหาชาติตั้งแต่เช้าถึงกลางคืน บางแห่งก็จะมี การสืบทอดด้วย และจะมีการปล่อยโคมลอย เรียกว่า "ว่าวสม" หรือ "ว่าวคว้น" ในช่วงพลบค่ำ จะมี การเทศน์ธรรม ชื่อ "อานิสงส์ผางประทีป" และชาวบ้านจะมีการจุดประทีปหรือประทีป โคมหุกระต่าย โคมแขวน เป็นพุทธบูชากันทุกครัวเรือน

ประเพณีทานสลาก หรือ "ตานก๋วยสลาก" คือ งานประเพณีทำบุญสลากภัตต์ นิยมทำกัน ในช่วงราวปลายเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม มักนิยมทำในเดือนกันยายน เพราะถือว่าเดือนนี้เป็นเดือนที่ อดอยากของชาวบ้าน ข้าวเปลือกที่เก็บไว้ในยุ้งฉางใกล้จะหมดหรือหมดไปแล้ว คนที่มีข้าวเปลือก ก็เก็บไว้กินจนกว่าจะเก็บเกี่ยวข้าวใหม่ในปีต่อไป (ในราวเดือนมกราคม) ส่วนคนที่ซื้อกินข้าวสาร ก็หาซื้อยาก และมีราคาแพง เมื่อคนทั่วไปอดอยากก็พากันคิดถึงผู้ที่เป็ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้วว่า คงจะไม่มีเครื่องอุปโภคบริโภคเช่นกัน จึงรวมกันจัดพิธีทำบุญทานสลากภัตต์ จัดข้าวปลาอาหาร ของกินของใช้ไปถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่ออุทิศส่วนบุญให้แก่ญาติที่ล่วงลับไป โดยการทำบุญ สลากภัตต์จะไม่จำเพาะเจาะจงถวายแก่สงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง แต่ใช้วิธีการทำสลากเขียนคำอุทิศลงใน สลากแล้วนำไปรวมปะปนกันให้พระภิกษุสามเณรจับสลาก หากภิกษุหรือสามเณรรูปใดจับสลากได้ "ก๋วยสลาก" หรือภาชนะที่บรรจุเครื่องไทยทานอันไหนก็ยกถวายแก่รูปนั้น

ภาพที่ 4.10 ประเพณียี่เป็ง

ที่มา : <http://www.oknation> เข้าถึงข้อมูล วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555

ภาพที่ 4.11 ประเพณีการบวชลูกแก้ว

ที่มา : <http://www.oknation> เข้าถึงข้อมูล วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2555

ภาพที่ 4.12 ประเพณีสงกรานต์ล้านนา
ที่มา : ออนไลน์

อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านดนตรี

จากการศึกษา พบว่า ดนตรี เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม และแฝงด้วยปรัชญาอันเป็นบ่อเกิดของภูมิปัญญา อัตลักษณ์ วัฒนธรรมในสังคมดนตรีล้านนาก็เช่นเดียวกัน เพราะดนตรีล้านนามีเอกลักษณ์ของพื้นเมืองทางภาคเหนือ โดยเมื่อได้ยินได้ฟังแล้วก็จะรู้สึกถึงบรรยากาศทางภาคเหนือ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวได้ว่า ดนตรีล้านนา มักมีบทบาทที่โยงใยกับชีวิตความเป็นอยู่ ดนตรี เป็นวัฒนธรรมที่สามารถบอกถึงความเจริญรุ่งเรือง เครื่องดนตรีล้านนา เป็นเครื่องดนตรีที่ประกอบขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีพื้นบ้าน เป็นเครื่องดนตรีที่มีลักษณะเรียบง่าย และประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันโดยตัวผู้เล่นเอง นอกจากจะมีความสามารถในการเล่นดนตรีแล้ว โดยส่วนใหญ่ก็มักจะสามารถในการประดิษฐ์เครื่องดนตรีได้เองด้วย เครื่องดนตรีล้านนามีครบทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นเครื่องดีด สี ตี และเป่า

การขับเคลื่อนทางด้านดนตรีในล้านนามีบทบาทในการประกอบพิธีกรรม ประกอบการแสดง และประกอบในกิจกรรมสันตนาการ การประกอบทางพิธีกรรมจะมีสองแนวทาง คือ แนวพุทธ กับ แนวผี ล้านนาในอดีต นิยมใช้เวลาว่างในตอนกลางคืนให้เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะหญิงสาวจะทำการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อเตรียมไปเพาะ คัดเลือกพืชผลทางการเกษตรที่ผลิตออกมาเพื่อจำหน่าย ดึงดูดความสนใจของหนุ่ม โดยมีดนตรีคู่กาย ประกอบด้วย เปียะ สะล้อ ซึ่ง กลองพื้นเมือง (กลองโป่งป่ง) ถือเป็นดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ และนิยมเรียกตามชนิดของเครื่องดนตรีที่นำมาผสมว่า “วงสะล้อซอซึง”

ดนตรี เป็นเครื่องมือสื่อสารและสื่อความหมายอย่างดี รองลงมาจากภาษา วงดนตรีพื้นเมือง หรือนักดนตรีพื้นเมือง นิยมบรรเลงกันตามท้องถิ่น ทำนองเพลง ระเบียบวินัย และวิธีการเล่น จึงไม่ตรงตามหลักสากล จุดบัพพร่องเหล่านี้ถือเป็นเอกลักษณ์หรือลักษณะเด่นของท้องถิ่น โดยเฉพาะ

ซอलोंน่าน ที่มีตำนานเป็นอัตลักษณ์ และในจังหวัดน่าน มักจะขับซอสลักกับฟ้อนเงี้ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของน่าน

เครื่องดนตรีที่ใช้ลมเป่าออกจากปากผ่านเครื่องดนตรี ทำให้เกิดเสียงต่าง ๆ ประกอบด้วย ปี่ แ่น และขลุ่ย ดังภาพที่ 4.13 ซึ่งเครื่องดนตรีและการละเล่นถือเป็นภูมิปัญญา อัตลักษณ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตคนสังคม ปี่ที่ใช้เป่าประกอบการขับซอ จะต้องใช้เป็นชุด อาจจะมี 3, 4 หรือ 5 เล่า เรียกว่า ปี่ชุม (อ่านว่า ปี่จุ่ม) ซึ่งโดยปกติ ปี่ชุม จะประกอบด้วย ปี่แม่ ปี่กลาง ปี่ก้อย ปี่เล็ก และปี่ตัด ดังแสดงในภาพที่ 4.14 นอกจากนั้น เครื่องเป่าอีกประเภท คือ แ่น หรือ ปี่แ่น ใช้บรรเลงรวมกันกับระนาด

ภาพที่ 4.13 ลักษณะของปี่

ที่มา : สันติ อภัยราช, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร, 2555

ภาพที่ 4.14 ลักษณะของปี่ หรือปี่ชุม

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) กระทรวงวัฒนธรรม, 2555

นอกจากนั้น เครื่องดนตรีของล้านนาที่อาศัยการตีที่สาย เพื่อให้เกิดเสียง ซึ่งมีสองอย่าง คือ เปียะ (อ่าน เปี้ยะ) และ ซึง โดยเปียะเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นเดี่ยว บางครั้งเรียกว่า พิณเปียะ ดังแสดงในภาพที่ 4.15

พิณเปี้ยะ

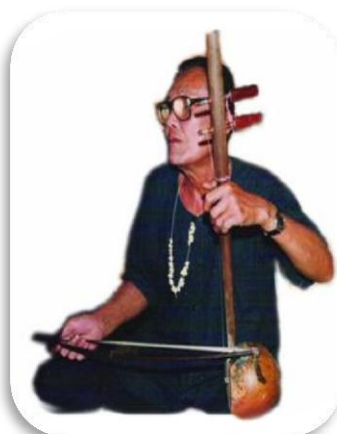

ซึง

ภาพที่ 4.15 ลักษณะเครื่องดีด

ที่มา : สันติ อภัยราช, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร, 2555

นอกจากนั้น ยังมีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี ได้แก่ เครื่องสายที่มีคันสี เสียงดนตรีจะเกิดจากการเสียดสีระหว่างสายคันชักกับสายเส้นลวดทองเหลืองที่ขึงตึงอยู่ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสีของล้านนา ได้แก่ สะล้อ

ภาพที่ 4.16 ลักษณะเครื่องสายที่มีคันสี ที่เรียกว่า สะล้อ

ที่มา : สันติ อภัยราช, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร, 2555

สะล้อ หรือทะเล้อ เป็นเครื่องสายบรรเลงด้วยการสี ใช้คันชักอสิระ ตัวสะล้อที่เป็นแหล่งกำเนิดเสียงทำด้วยกะลามะพร้าว ตัดและปิดหน้าด้วยไม้บาง ๆ มีช่องเสียงอยู่ด้านหลัง คันสะล้อทำด้วยไม้สัก หรือไม้เนื้อแข็ง ยาว 60 ซม. ลูกบิดอยู่ด้านหน้า นิยมทำเป็นสองสาย

สำหรับเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ซึ่งมีทั้งประเภทขึ้นหนึ่งหน้าเดียว ได้แก่ 1. กลองหลวง 2. กลองแฉวง 3. กลองปู้เจ้ 4. กลองสี่หม้อง และประเภทขึ้นหนึ่งหน้าสองหน้า ได้แก่ 1. กลองปู้ชา (อ่าน “ก้องปู้ชา”) 2. กลองสะบัดชัย 3. กลองมอชิง 4. กลองตะหลดปด 5. กลองเต่งถึง ทั้งนี้เครื่องดนตรีประเภทนี้จะเรียกตามกิริยาอาการที่ใช้มือหรือวัตถุกระทบกับวัตถุทำให้เกิดเสียง ล้านนามีทั้งเครื่องตีที่ทำด้วยไม้ เช่น เกราะพาทย์ (อ่าน “ปาด”) คือ ระนาด เครื่องตีที่ทำด้วยโลหะ

เช่น ฆ้อง กังสดาล ฉิ่ง สว่า (ฉาบ) และเครื่องตีที่ทำด้วยการชิงหนังสัตว์ให้ตึงเป็นแผ่น ได้แก่ กลอง (อ่าน “ก้อง”) เป็นเครื่องตีให้จังหวะที่มีหลายชนิดหลายขนาดในท้องถิ่นภาคเหนือ มีทั้งประเภท ขึ้นหนังหน้าเดียว และประเภทขึ้นหนังสองหน้า ดังนี้

กลองแอว

กลองแอว

กลองเต่งถึง

กลองตะหลดปดหรือมะหลดปด

กลองตั่งโนง

กลองสะบัดชัย

ภาพที่ 4.17 ลักษณะกลองประเภทต่าง ๆ

ที่มา : http://www.culture.go.th/research/musical/html/th_north.html เข้าถึงข้อมูล 20 กรกฎาคม, 2555

กลองเต่งถึง เป็นกลองสองหน้า ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้แดง หรือไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้ขนุน หน้ากลองชิงด้วยหนังวัว มีขาสำหรับใช้วางตัวกลอง ส่วน ตะหลดปด เป็นกลองสองหน้า ชิงด้วยหนัง โยงแรงเสียงด้วยเชือกหนัง ทำด้วยไม้เนื้อแข็งหรือเนื้ออ่อน ตีด้วยไม้หุ้มนวม มีขี้จ่า (ข้าวสุกบดผสม ขี้เถา) ถ่วงหน้า สำหรับ กลองตั่งโนง เป็นกลองที่มีขนาดใหญ่ ใช้ตีเป็นอาณัติสัญญาณประจำวัด และใช้ในกระบวนแห่กระบวนพ็อนต่าง ๆ สำหรับ กลองสะบัดชัย เป็นกลองที่มีมานานแล้ว ในสมัยก่อนใช้ตียามออกศึกสงครามเพื่อเป็นสิริมงคลและเป็นขวัญกำลังใจให้แก่เหล่าทหารหาญ ในการต่อสู้ให้ได้ชัยชนะ

โดยสรุป ดนตรีพื้นเมืองล้านนา สามารถบรรเลงได้ทั้งเดี่ยวและประสม ลักษณะการประสมวง เช่น วงสะล้อ ซึง วงปี่ซุม วงแห่กลองแอว วงกลองสะบัดชัย วงเต่งเถิง วงดนตรีแห่พื้นเมืองประยุกต์ ฯลฯ การประสมวงเหล่านี้ล้วนเป็นภูมิปัญญาที่มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นที่น่าสนใจยิ่ง

อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม ที่พักอาศัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญา อัตลักษณ์ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องด้านสถาปัตยกรรม พบว่า ลักษณะทางสถาปัตยกรรมในภาคเหนือตอนบนที่มีเอกลักษณ์ และลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นอย่างชัดเจน ในขณะที่ภาคเหนือตอนล่างมีสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับภาคกลาง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยเป็นที่รู้จักในนามว่า “ล้านนา” (VitulLieorungruang, 2008) มีความแตกต่างกันตามยุคสมัย โดยได้รับอิทธิพลแรกเริ่มมาจากลัทธิและมอญที่บอกผ่านเรื่องเล่าและตำนานมากมาย “ไทยวน” หรือ “คนเมือง” เป็นชนกลุ่มใหญ่ในล้านนา รองลงมาคือหลายกลุ่มชน อย่าง ฉาน (ไทใหญ่) ที่พบในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง และตาก และไทลื้อที่พบมากในจังหวัดน่าน พะเยา แพร่ เชียงราย และเชียงใหม่ ดังแสดงรายละเอียดต่อไปนี้ (ศูนย์สถาปัตยกรรมล้านนาคุ้มเจ้าบุรีรัตน์, 2552)

ยุค	ลักษณะสถาปัตยกรรม
ก่อนอาณาจักรล้านนา	สถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นสมัยนี้ ส่วนใหญ่จะปรากฏในพื้นที่เมืองลำพูน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เจดีย์มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยม และแปดเหลี่ยม (เช่น รัตนเจดีย์ ในวัดจามเทวี) ก่อเป็นทรงปราสาทที่มีหลังคาหลายชั้น ซ้อนลดหลั่นกัน มีแรงบันดาลใจสำคัญจากสถาปัตยกรรมสมัยทวารวดี ที่เกี่ยวเนื่องกับสถาปัตยกรรมแบบทวารวดี และจากศิลปะพม่าแบบพุกาม รวมทั้ง ความเป็นเอกลักษณ์ของงานช่างพื้นถิ่น
ล้านนาตอนต้น	ช่วงนี้ศูนย์กลางอำนาจย้ายมาที่เมืองเชียงใหม่ ในด้านสถาปัตยกรรมบางส่วน ยังคงรักษาศิลปะมอญที่ทวารวดีอยู่ งานสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่ ได้แก่ เจดีย์เป็นหลัก ลักษณะเจดีย์ทรงปราสาท เช่น เจดีย์วัดกุฎีคำ วัดเจดีย์เหลี่ยม จังหวัดเชียงใหม่ ที่สร้างเลียนแบบเจดีย์กุฎี และหลายแห่งเป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม
ล้านนายุคทอง	สถาปัตยกรรมสมัยนี้จะปรากฏในรูปเจดีย์ทรงกลม เช่น เจดีย์ที่วัดสวนดอก เจดีย์กู๊มำ จังหวัดลำพูน รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยนี้เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมสุโขทัย หรือพม่าสมัยพุกาม สถาปัตยกรรมในช่วงล้านนายุคทองแสดงออกมาหลากหลายรูปแบบ ล้วนได้แรงบันดาลใจจากงานสถาปัตยกรรมในยุคก่อนหน้านี้
ล้านนาตอนปลาย	เป็นจุดอิมิตัวทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ส่งผลให้สถาปัตยกรรมในยุคนี้เป็นการสืบทอดรูปแบบเดิมจากงานสถาปัตยกรรมในยุคทอง
ล้านนาช่วงพม่าปกครอง	กษัตริย์พม่าได้ส่งผู้มีอำนาจมาปกครองแทน หากแต่ยังคงระเบียบและวิถีวัฒนธรรมเดิมไว้ จึงไม่ส่งผลกระทบต่อสถาปัตยกรรมล้านนาแต่อย่างใด

ยุค	ลักษณะสถาปัตยกรรม
ล้านนา ช่วงเป็น เมืองประเทศราช และเมืองขึ้น ของสยาม	สมัยนี้ล้านนาเกี่ยวข้องกับราชธานี ศูนย์กลางอำนาจใหม่ คือ ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ถือเป็นยุคของการฟื้นฟูบ้านเมือง หรือที่เรียกว่า “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ทำให้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมมีหลากหลาย ลักษณะสถาปัตยกรรมจึงยังคงรูปแบบและคงเอกลักษณ์เป็นงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น การปรากฏรูปแบบทางสถาปัตยกรรมมีทั้งในทางพุทธศาสนาและที่อยู่อาศัย อาทิเช่น หอค้าเค้าสนามหลวง คู่มุ่เจ้านาย เป็นต้น และสถาปัตยกรรมบ้านเรือนที่อยู่อาศัย
ล้านนา ช่วงเปลี่ยนแปลง การปกครอง ถึงปัจจุบัน	งานสถาปัตยกรรมผสมผสานอิทธิพลทั้งจากตะวันตกที่แสดงความมั่นคงแข็งแรง จากวัสดุการก่ออิฐถือปูน และรูปแบบได้รับอิทธิพลจากงานสถาปัตยกรรมในยุคปลายรัตนโกสินทร์ ส่วนสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา อาทิเช่น อุโบสถ วิหาร เจดีย์ ถูกปรับเปลี่ยนเป็นสถาปัตยกรรมในกระบวนการสร้างและบูรณะ โดยครุบาเจ้าศรีวิชัย ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นแบบสถาปัตยกรรมรัตนโกสินทร์มากขึ้น ทั้งด้านรูปแบบ วัสดุและงานประดับ

ลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมล้านนาที่ใช้กับการอยู่อาศัยและสิ่งปลูกสร้าง สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ วัดทางศาสนาพุทธ และบ้าน อาคารที่พักอาศัย โดยมีรูปแบบ ดังนี้

1. **วัดทางศาสนาพุทธ** ในล้านนาแตกต่างจากวัดในภาคกลาง ทั้งในเรื่องขนาดและสัดส่วน วัดในล้านนาจะมีขนาดเล็กกว่าและรูปแบบที่ง่ายกว่า อุโบสถและวิหารมีฝาผนังจะสามารถเปิดได้หรือเรียกได้ว่า เป็นวิหารเปิดที่เป็นเอกลักษณ์ของวัดในล้านนา พื้นของอุโบสถและวิหารจะเพิ่มความอ่อนโยน หลังจากจะถูกออกแบบให้สะท้อนเสียงได้และมีหลายชั้น ตัวอย่างเช่น วิหารลายคำในวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ผนังทั้งสี่ด้านทำด้วยอิฐ ส่วนวิหารอื่นที่สวยงามเช่นกัน มีผนังทำด้วยไม้ เช่น วัดปราสาท (อยู่ติดกับวัดพระสิงห์) วิหารน้ำแต้มที่วัดพระธาตุลำปางหลวง วิหารจามเทวีที่วัดปางยงคก โดย 2 วิหารนี้ อยู่ที่อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ขนาดและสัดส่วนของอุโบสถและวิหารในล้านนาจะสร้างบนพื้นฐานขนาดของคนปกติ การตกแต่งทางสถาปัตยกรรมจะตกแต่งตามมุมต่าง ๆ ส่วนยอดของเสา หน้าจั่ว ซึ่งส่วนใหญ่จะแกะสลักด้วยไม้อย่างสวยงามสำหรับวัดในเมือง การแกะสลักไม้จะมีซุ้มทองและตกแต่งด้วยกระเบื้องโมเสสในลักษณะล้านนา ขณะที่วัดในชนบทการแกะสลักจะขึ้นอยู่กับทักษะของช่างฝีมือและรูปแบบทั่วไปจะมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ (Chaichongrak, Ruethai, 2002, p.110)

ขนาดและสัดส่วนของวิหารและอุโบสถในล้านนาจะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยในแต่ละจังหวัด ขึ้นอยู่กับลักษณะเด่นของช่างฝีมือพื้นถิ่น แต่ส่วนใหญ่จะอยู่บนพื้นฐานของปรัชญา ความเชื่อ และโครงงานทางกายภาพที่เหมือนกัน ส่วนวัดชนชาติฉานจะพบมากที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นมาก มีหลังคาหลายชั้น บนยอดหลังคาจะมีสองเท่า สำหรับหลังคา 3 ชั้นจะเรียกว่า “เซตบุญ”

2. บ้าน และอาคารที่พักอาศัย ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น มีดังนี้

2.1 เรือนชนบท หรือเรือนเครื่องผูก เป็นเรือนขนาดเล็ก ก่อสร้างง่าย ราคาถูก ใช้ตามชนบทและหมู่บ้านต่าง ๆ เรือนชนิดนี้โครงสร้างตรงพื้นใช้ไม้ไผ่ ส่วนคานและเสานิยมใช้ไม้เนื้อแข็ง ฝาเป็นไม้ไผ่สาน หลังคามุงแฝกหรือใบตองตึง นิยมใช้ตอกและหวายเป็นตัวยึดส่วนต่าง ๆ ของเรือนเข้าด้วยกันด้วยวิธีผูกมัด จึงเรียกกันว่า “เรือนเครื่องผูก” สร้างขึ้นกลางทุ่งนา เพื่อเฝ้าทุ่ง หรือเพื่อประโยชน์การใช้งานตามฤดูกาล มีลักษณะชั่วคราว อยู่ได้ 2 – 4 ปี เมื่อถึงฤดูฝนในปีหนึ่ง ๆ ต้องมีการซ่อมแซมครั้งใหญ่ มีการออกแบบโดยใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีสัดส่วนที่ลงตัวค่อนข้างกระชับ

2.2 เรือนไม้ หรือเรือนเครื่องสับ เป็นเรือนของผู้มีอันจะกิน ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เช่น สัก เต็ง รัง ตะเคียน ไม้แดง ฯลฯ การปลูกเรือนประเภทนี้ไม่ต้องใช้ตะปูตอกยึดให้ไม้ติดกันหรือประกอบกัน โดยการใช้มีด ส่ว หรือขวาน ถากไม้ให้เป็นรอยสับแล้วประกอบเข้าด้วยกัน เรียกว่า การประกอบเข้าลิ้นสลักเดือย หลังคามุงกระเบื้อง (ดินขอ) หรือแป้นเกล็ด

2.3 เรือนกาแล เป็นเรือนพักอาศัยของผู้มีอันจะกินและผู้นำชุมชน หรือเป็นเรือนของบุคคลชั้นสูงในสังคม เรือนประเภทนี้มีลักษณะพิเศษ คือ มียอดจั่วประดับกาแลไม้สลักอย่างงดงาม นิยมมุงกระเบื้องไม้ เรียก “แป้นเกล็ด” แต่ปัจจุบันไม่เป็นวัสดุหายากมีราคาแพง จึงเปลี่ยนมาใช้ “ดินขอ” มุงหลังคาแทน ใ้ใช้สอยได้ดี การช่างฝีมือสูงประณีต แต่มีแบบค่อนข้างตายตัว ส่วนใหญ่เป็นเรือนแฝด มีขนาดตั้งแต่ 1 ห้องนอนขึ้นไป เรือนกาแล จะมีแผนผัง 2 แบบใหญ่ ๆ คือ แบบเอาบ้นไต่ขึ้นตรงติดชานนอกโถด ๆ กับแบบเอาบ้นไต่อิงชิดแนบฝาใต้ชายคาคลุม แต่ทั้งสองแบบจะใช้ร้านน้ำตั้งเป็นหน่วยโถด ๆ มีโครงสร้างของตนเองไม่นิยมตีฝ้าเพดาน หรือบางกลุ่มประกอบด้วยเรือนหลายหลังเป็นกลุ่มใหญ่

ลักษณะเด่น คือ มี “กาแล” (อ่านว่า “ก่าแล”) เป็นไม้แบบเหลี่ยมแกะสลักลายเชื่อมต่อจากปลายบนของบันลมหันือจั่วบ้านในลักษณะที่ไขว้กันอยู่ สมัยก่อนคนจะเรียกเรือนชนิดนี้ว่า เรือนแบบเชียงแสน อาจมีสาเหตุมาจากเรือนแบบฉบับอย่างนิยมปลูกสร้างกันในเมืองเชียงแสน

กาแล คือ ชื่อส่วนประดับบนหลังคาเรือน มีลักษณะเป็นไม้แบบเหลี่ยมแกะสลักมีลวดลาย เป็นส่วนต่อจากปลายบนของช่องบันลมหันือจั่วและอกไก่ โดยไขว้ติดกัน (ดังภาพที่ 4.18) ขนาดยาวประมาณ 70 – 100 เซนติเมตร ความหนาประมาณ 2 – 3 เซนติเมตร กว้างประมาณ 15 – 20 เซนติเมตร เนื่องจากกาแลมีการแกะสลักลวดลายสวยงาม ช่วยให้เรือนกาแลงดงามยิ่งขึ้น กาแลแต่เดิมนั้นคาดว่าจะรับอิทธิพลมาจากชาวพื้นเมืองเดิม คือ พวกลัวะ (ละว้า) โดยเรือนแบบดั้งเดิมของพวกลัวะจะมีการใช้กาแลนี้ประดับ โดยแต่ละแห่งจะมีลวดลายเฉพาะออกไปเป็นเครื่องหมายบอกถึงเชื้อตระกูล ชาวล้านนา (โดยเฉพาะเชียงใหม่) อาจจะได้รับรูปแบบมาแล้วพัฒนาเป็นรูปแบบของตนเองในภายหลังอีกที และมีความเชื่อว่า อาจจะทำไว้เพื่อเป็นสิริมงคล หรือทำไว้เพื่อป้องกันไม่ให้ร้าย กา มาเกาะหลังคา (ถือว่า เป็นเสนียด อับมงคล) นอกจากนี้ ยังคงเป็นเครื่องแสดงบอกฐานะของเจ้าของเรือนด้วย

ต่อมา ในยุคที่ภาครัฐต้องการสร้างเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ จึงได้มีการยึดเอากาแลมาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และเป็นสัญลักษณ์ประจำถิ่นล้านนา ความงามของกาแลอยู่ที่ลวดลายแกะสลักเป็นลวดลายเฉพาะท้องถิ่น เกิดความงามไม่เหมือนใคร รูปทรงที่เห็นทั่วไป คือ รูปทรง

ค่อนข้างกลม รูปทรงคล้ายกากบาท และรูปทรงโค้งคล้ายเขาควาย ส่วนลวดลายที่ใช้ก็มีลายเครือเถา ลายผักกูด ลายกนก ลายขดหยัก ตวัดหัวขมวดกลม และลายเมฆไหล ที่ถือว่าเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนา (ประชิด สกฤษะพัฒน์, 2551, หน้า 7)

ภาพที่ 4.18 กาแล

ที่มา : เว็บไซต์วิกิพีเดีย สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2555

เรือนล้านนาทางสถาปัตยกรรมประกอบไปด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งในการออกแบบจะต้องพิจารณาในส่วนเหล่านี้

องค์ประกอบ เรือนล้านนา	ลักษณะ และประโยชน์การใช้สอย	ภาพประกอบ
ช่วงบ้าน	เป็นลานดินกวาดเรียบกว้าง เป็นลาน อเนกประสงค์ใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เชื่อมเส้นทางสัญจรหรือทางเดินทำให้เข้าสู่ ตัวอาคาร และกระจายไปสู่ลานในบ้าน ข้างเคียง และถนนหลัก	
บันไดและเสา แหล่งหมา	ตัวบันไดเรือน จะหลบอยู่ใต้ชายคาบ้าน ด้านซ้ายมือเสมอ ส่วนเรือนแฝดประเภท มีชานเปิดหน้าเรือนจะวางบันไดชนชานโล่ง หน้าเรือนอย่างเปิดเผย	
ชาน	ชานเรือน คือ พื้นไม้ระดับต่ำกว่าเดิน มักไม่มุงหลังคา เสารับชาน เรียก เสาจาน ที่สุดชานด้านที่มีคันท่อ (บันได) มักจะมี อ้านน้ำ (รำนน้ำ)	

องค์ประกอบ เรือนล้านนา	ลักษณะ และประโยชน์การใช้สอย	ภาพประกอบ
ร้านน้ำ หรือฮ้านน้ำ	ร้านน้ำ คือ หิ้งสำหรับวางหม้อน้ำดื่ม พร้อมที่แขวนกระบวย หากหิ้งน้ำอยู่ที่ชาน โล่งแจ้ง เจ้าของบ้านจะทำหลังคาคลุม ลักษณะคล้ายเรือนเล็ก ๆ เพื่อมิให้แสงแดด ส่องลงมาที่หม้อน้ำ หิ้งน้ำ สูงประมาณ 80 – 100 ซม.	
เต็น	ตัวเต็น เป็นเนื้อที่กึ่งเปิดโล่ง มีขนาดไม่เล็ก กว่าห้องนอนเท่าใดนัก เป็นเนื้อที่ใช้งานได้ แบบอเนกประสงค์	
ห้องนอน	เรือนชนบท ห้องนอน จะมีขนาดใหญ่กว่า เนื้อที่ใช้งานอื่น ๆ ฝาด้านที่บจะอยู่ชิดเต็น ประตูทางเข้าจะเปิดที่ผนังด้านโถงทางเดิน ที่ใช้ติดต่อกันทั้งบ้าน	
หิ้งผีปู่ย่า (หิ้งบรรพชน)	เป็นหิ้งที่จัดสร้างเหนือหัวนอน ติดฝา ด้านตะวันออกตรงมุมห้อง อยู่ติดเสา หรือระหว่างเสามงคูล และเสาท้ายสุด ของเรือน มักทำเป็นหิ้งเล็ก ๆ ยื่นจากฝา เข้ามาในห้อง มีระดับสูงเท่า ๆ หิ้งพระ ผีปู่ย่า หมายถึง วิญญาณของบรรพชนที่สิงสถิต ในห้องนอนนี้ และให้การคุ้มครองแก่ทุกคน ที่อาศัย	
ห้องครัว	ห้องครัว จะอยู่ทางทิศตะวันตกของห้องนอน เสมอ โดยแยกไปอีกหลังหนึ่ง โดยจะวาง ขนานกับเรือนใหญ่หรือเรือนนอน มีช่องทาง เดินแยกเรือนครัวออกจากเรือนนอน เนื้อที่ ที่ใช้ตั้งเตาไฟจะยกขึ้นมาเป็นแท่นไม้อัด ดินแน่น พวกอุปกรณ์หุงต้มต่าง ๆ จะจัด อยู่บนแท่นไม้นี้ เป็นการป้องกันอัคคีภัย อย่างหนึ่ง	

องค์ประกอบ เรือนล้านนา	ลักษณะ และประโยชน์การใช้สอย	ภาพประกอบ
ฮ่อนริน	ฮ่อนริน คือ ชายคาของเรือนนอนกับเรือนครัวจะมาจรดกันเหนือช่องทางเดิน โดยจะมีรางน้ำสำหรับรองน้ำฝนจากหลังคา	
ควั่น	ควั่น เป็นที่เก็บของที่ไม่ค่อยได้ใช้ ในชีวิตประจำวัน บนเพดานโปร่ง ใต้หลังคาเดิน โดยนำไม้ไผ่มาทำเป็นตะแกรงโปร่งลายตารางสี่เหลี่ยมยึดแขวนกับซื่อจันทัน และแปหัวเสาของเรือน เพดานตะแกรงโปร่ง	
หุ้มยนต์	ทำหน้าที่เป็นยันต์อันศักดิ์สิทธิ์ที่ป้องกันและขับไล่ภูติผีร้ายต่าง ๆ จากภายนอกมิให้ผ่านประตูเข้าไปในตัวเรือนหรือห้องนอน เป็นการป้องกันอันตรายให้แก่ผู้ที่หลับนอนภายในห้องนั้น นอกจากนี้ ยังมีคำบอกเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์ของหุ้มยนต์ เมื่อมีการขายบ้านเหล่านี้ก่อนย้ายเข้าหรือรื้อถอนเจ้าของบ้านคนใหม่จะตีหุ้มยนต์แรง ๆ (ภาษาล้านนา คำว่า บุบ แปลว่า ทบตี) เพื่อทำลายความขลัง มีลักษณะเป็นแผ่นไม้ซึ่งแกะสลักลวดลายอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้า	
ข่มประตู	ข่มประตู คือ กรอบประตูล่าง มีแผ่นธรณีประตูสูงกว่าขอบประตูปกติ ทำหน้าที่เป็นกรอบช่องประตู และเป็นเส้นกันอาณาเขตระหว่างห้องนอนกับเดิน	
ฝาลับนาง	ฝาลับนาง เป็นฝาเรือนซีกปลายเท้ายื่นเลยจากตัวเรือนนอนเลยเข้ามายังส่วนโถงของเดิน ประมาณ 2 คืบ เป็นส่วนกำบังหญิงสาวในขณะที่ทำงานบนบ้านในเวลาค่ำคืน ป้องกันกระแสดลม หรืออันตรายที่จะเกิดกับหญิงสาว	

องค์ประกอบ เรือนล้านนา	ลักษณะ และประโยชน์การใช้สอย	ภาพประกอบ
ตอมอาบน้ำ	บริเวณรอบ ๆ บ่อน้ำก็จะปลูกดอกไม้ ต้นไม้ และมีที่อาบน้ำ เรียกว่า ตอมอาบน้ำ มีลักษณะก่อด้วยอิฐ เป็นรูปสี่เหลี่ยม แต่ทำประตูเหลื่อมกันไว้เป็นลับแล บางแห่งก็ทำด้วยวัสดุพื้นบ้าน เช่น ไม้ไผ่สาน จะไม่มีหลังคา เพื่อให้แสงแดดส่องเข้าถึง พื้นปูด้วยอิฐหรือกรวด มีร่องน้ำทิ้งให้ไหลไปในสวน	

อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านบุคลิกลักษณะของคน

จากการศึกษาในกลุ่ม 8 จังหวัดล้านนา พบว่า เป็นพื้นที่ที่มีชาติพันธุ์หลากหลาย จากหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ได้สะท้อนให้เห็นว่า ล้านนาเป็นดินแดนที่มีคนหลายเผ่าพันธุ์อาศัย และหล่อหลอมคนเหล่านั้นจนมีแบบแผนทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ หรือรวมเรียกว่า อัตลักษณ์ เดียวกัน

กลุ่มชนที่สำคัญ คือ คนไต หรือ คนไท เชื่อกันว่า เป็นกลุ่มชนที่ย้ายมาจากทางตอนเหนือของประเทศไทย และเข้าสู่บริเวณที่ราบลุ่มจังหวัดเชียงราย ตามตำนานสิงหนวัติ कुमार ภายใต้การนำของพระเจ้าสิงหนวัติ พระองค์ได้พาคนไตหรือคนไทอพยพลงมาหาดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ ส่วนตามตำนานสุวรรณคำแดงได้กล่าวว่า ท้าวสุวรรณคำแดงได้พาคนไต อพยพลงมาอยู่เชิงดอยสูงหรือดอยเชียงดาว และย้ายมาที่ดอยสุเทพ ตามลำดับ ต่อมา เมื่อพญามังรายได้สร้างอาณาจักรล้านนา กลุ่มชนในอาณาจักรล้านนาได้เรียกตนเองว่า คนยวน หรือ โยนก หรือ โยน เมื่อล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ชาวล้านนาได้อพยพหลบหนีกระจัดกระจาย และเมื่อล้านนาเข้าสู่ยุคฟื้นฟู ทำให้พัฒนาการของชาวล้านนามีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง โดยได้มีการกวาดต้อนผู้คน ทั้งจากบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำสาละวิน ที่ราบลุ่มแม่น้ำเงิน ในเขตเมืองเชียงตุง ประเทศพม่าในปัจจุบัน ผู้คนในเขตสิบสองปันนา ในมณฑลยูนนาน ประเทศจีนในปัจจุบัน ให้มาเป็นไพร่พลในดินแดนล้านนา เหตุการณ์นี้ เรียกว่า ยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ซึ่งทำให้ผู้คนที่ย้ายมาในดินแดนล้านนาประกอบไปด้วยคนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ไทลื้อ ไทจีน ไทใหญ่ ยวน พม่า และมอญ เป็นต้น โดยที่ผู้คนเหล่านี้ได้มีการหล่อหลอมทางวัฒนธรรม และกลายเป็นพลเมืองล้านนา ซึ่งต่อมาเรียกตนเองว่า “คนเมือง” และมีภาษาพูด เรียกว่า “คำเมือง”

ภายใต้ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า บุคลิกของผู้คนล้านนาที่เรียกตนเองว่า “คนเมือง” ที่มีลักษณะเด่นกว่าคนไทยกลุ่มอื่น ๆ คือ ผิวค่อนข้างขาว รูปร่างสันทัด ไม่สูง ไม่เตี้ยเกินไป ส่วนใหญ่รูปร่างผอมบาง ชอบกินหมากและอมเมี่ยง คนล้านนา ทั้งหญิง ชาย จะสูบบุหรี่ที่ม้วนด้วยใบตอง

คนทางภาคเหนือเป็นคนรักสงบ มีนิสัยสุภาพอ่อนโยน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้การต้อนรับทุกคน เป็นอย่างดี มีลักษณะโสภาปราศรัย ใครเดินผ่านมาก็จะทักทาย พูดคุย หากใครไปบ้านก็จะต้อนรับ เป็นอย่างดี เครื่องครัดในศาสนา โดยเฉพาะผู้หญิงซึ่งมีลักษณะที่เป็นแม่หญิงล้านนาจะเป็นผู้ที่มีนิสัย ชอบรักษาความสงบเสงี่ยมเจียมตัว รักเกียรติของผู้หญิงที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย มีศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม รู้จักที่ต่ำ ที่สูง สมกับเป็นกุลสตรี มีลักษณะเฉพาะ เป็นอัตลักษณ์ที่มีเสน่ห์แก่ ผู้พบเห็น จะบ่งบอกถึงความเป็นมิตร มีน้ำใจ เอื้ออาทร รักความสวยงาม อ่อนหวาน ละเมียดละไม โดยเป็นบุคลิกลักษณะที่เชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนั้น จากคำขวัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดแพร่ ที่สะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพของผู้คนส่วนใหญ่ ในจังหวัด หรือสะท้อนจุดเด่นของผู้คนในจังหวัดได้ดี ที่บอกว่า ผู้คนดี ผู้คนมีจิตใจงาม นำมาซึ่ง ความประทับใจแก่พบเห็น เป็นต้น

ภาพที่ 4.19 ตัวอย่างลักษณะของผู้หญิงล้านนา
ที่มา : ออนไลน์

อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านประติมากรรม จิตรกรรม ภาพวาด

จากการศึกษา พบว่า อัตลักษณ์ของจิตรกรรมฝาผนังล้านนา แบ่งผลงานออกได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 – 21 เป็นจิตรกรรมยุคแรก พบที่วัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่ เพียงแห่งเดียว ระยะที่ 2 ช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 – 24 พบที่เขตจังหวัดลำปาง ลักษณะภาพจิตรกรรม ฝาผนังของทั้ง 2 ระยะนี้ ได้รับอิทธิพลจากศิลปะพม่า ระยะที่ 3 ช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นผลงาน

ในยุคปลาย ลักษณะโดยทั่วไปของจิตรกรรมอยู่ในแบบกึ่งคลาสสิกกึ่งพื้นบ้าน มีความนิยมรูปภาพแบบเล่าเรื่องเป็นหลัก เรื่องราวที่เขียนเป็นคตินิยมเฉพาะของชาวล้านนา โครงสร้างที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นสีแดงและสีน้ำเงิน นิยมเขียนขึ้นภายในวิหาร ซึ่งต่างจากจิตรกรรมภาคกลางที่นิยมเขียนในอุโบสถ ตัวอย่างเช่น ภาพที่ 4.20

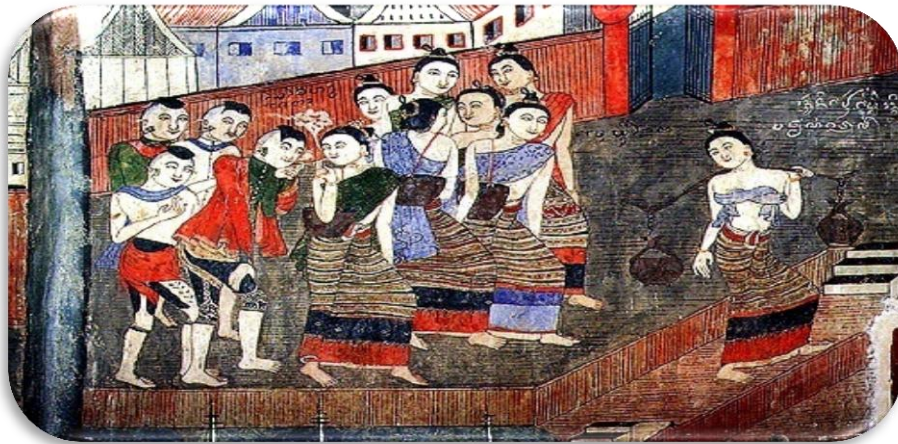

ภาพที่ 4.20 วิธีชีวิตและคตินิยมของคนล้านนา

ที่มา : ภาณุพงษ์ เลหาสม, 2541

จากที่กล่าวอ้างข้างต้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะเด่นของจิตรกรรมฝาผนังที่พบในล้านนา นิยมเขียนภาพชีวิตประจำวันเป็นภาพเหมือนชีวิตจริง ศักราฐ ฟ้าขาว (2555) อธิบายว่า การวาดภาพของจิตรกรนั้น เป็นลักษณะการเขียนเฉพาะตัวช่าง ซึ่งบ่งบอกถึงความประทับใจของช่างแล้วแสดงออกในภาพ เป็นอิสระตามความชอบและความถนัดของช่างเขียนมากกว่าที่จะทำตามระบบกำกับงานของนายช่างใหญ่หรือผู้ปกครอง ลักษณะการเขียนจะผสมผสานระหว่างศิลปะพม่าผนวกกับสถาปัตยกรรมรัตนโกสินทร์ และลักษณะเฉพาะของปราสาทล้านนาและเรือนกาแล ตัวอย่างเช่น ภาพวิหารลายคำเรื่องสังข์ทอง ในวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ ที่เวลามองแล้วจะรู้สึกคล้ายกับว่า เราเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นจริงตามความเป็นอยู่เมื่อ 100 ปีก่อน

นอกจากนี้แล้ว ภาพจิตรกรรมจากชีวิตประจำวันของชาวล้านนายังพบว่ามีภาพอิโรติกที่แสดงถึงระบอบชนบถนิยมการใช้ชีวิตคู่ โดยเริ่มจากการที่ฝ่ายชายพบกับฝ่ายหญิงที่บ้านหรือในที่ชุมนุมชน แล้วเกิดความพึงพอใจจึงมอบของกำนัลแล้วตามไปแอ้วที่บ้าน หรือนัดแนะไปพบปะกันที่อื่น เพื่อสร้างความคุ้นเคย เมื่อแน่ใจว่าฝ่ายหญิงมีใจให้ตน ฝ่ายชายจะเริ่มเกี้ยวพาราสี บางรายอาจมีการโอบอ้อมจนถึงเคล้าคลึงด้วยกาย แต่จิตรกรรมจะไม่แสดงภาพถึงขั้นเสพเมถุนธรรม (ผาณิต ญ ลำปาง, 2517) ตัวอย่างดังภาพที่ 4.21 และ 4.22

ภาพที่ 4.21 จิตรกรรมฝาผนังอิโรติกแสดงการเกี่ยวพาราสีของชายหญิงล้านนา
ที่มา : ภาณีต ฌ ลำปาง, 2517

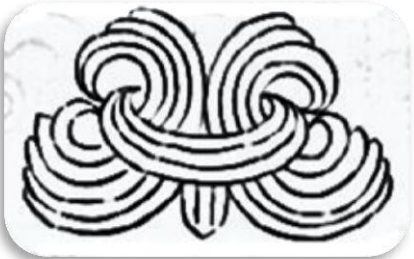
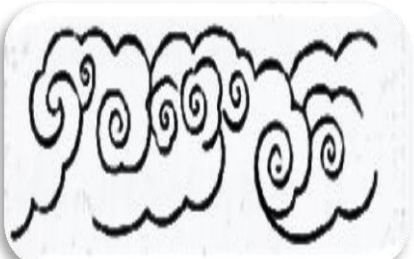

ภาพที่ 4.22 จิตรกรรมฝาผนังอิโรติกแสดงการนัดพบปะกันตามที่สาธารณะของชายหญิงล้านนา
ที่มา : ภาณีต ฌ ลำปาง, 2517

ภาพที่ 4.23 งานจิตรกรรม และประติมากรรมกับการบริหารโรงแรม
ที่มา : คณณัฏวิชัย, 2555

การดำเนินงานจะเป็นศิลปะด้านประติมากรรมและจิตรกรรมที่ต้องอาศัยลวดลาย ซึ่งลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ล้านนานั้นมีหลายลวดลาย บางลายก็คล้ายคลึงกับลายที่ใช้ในภาคกลาง แต่จะมีความแตกต่างในรายละเอียดอยู่บ้าง บางลายก็จะเป็นอัตลักษณ์ของล้านนาโดยตรง รายละเอียดมีดังนี้

ประเภท	ลักษณะ / การใช้งาน
ลายกนกแบบล้านนา 	มีใช้ทั้งในภาคกลางและภาคเหนือ แต่บางลายในภาคกลางไม่มี เช่น ครุฑ ความแตกต่างกันของลายกนกในภาคกลางและของล้านนา คือ ลายกนกภาคกลางรุ่นหลัง ๆ มักเป็นนกเปลว ละเอียดแน่น แต่กนกล้านนามักขดกลมแปลกตา เช่น กนกชิงหาง นกผักกูดก้านขดฝักมะขาม กนกหงอนไก่ กนกคาบ ทั้งชนิดขมวดหนึ่งหัวและขมวดสองหัว กนกล้านนามีหางตัวอย่างเสรีมาก อาจตัวโค้งงอมาทางหัวที่ขมวดหรือตัวไปในทิศทางตรงกันข้ามก็ได้ แล้วแต่ความกลมกลืนของตัวลาย
ลายเครือเถา 	เป็นการรวมลายกันขด ลายกาบหมาก และลายผักกูดไว้ด้วยกัน ลายชนิดนี้อาจมีดอกหรือไม่มีดอกเลย เน้นที่ก้านและใบ
ลายดอกไม้ ใบไม้ 	ที่มีเอกลักษณ์ล้านนา ลายดอกไม้ ใบไม้ ที่มีเอกลักษณ์ของล้านนา คือ ลายดอกทานตะวัน ดอกเรณู และดอกสัปะรด (ดอกตาขันด) ที่เป็นรูปสัปะรดทั้งลูก และมีใบ
ลายเมฆ และลายเมฆไหล 	เป็นลายไม้เฉพาะของล้านนา ที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศจีน พบในการตกแต่งปูนปั้นบ้าง แต่ไม่มากนัก มีความหมายว่า การอยู่เย็นเป็นสุข ฝนฟ้าตกตามฤดูกาล และความอุดมสมบูรณ์ ลายเมฆไหลสมัยก่อนไม่มีลายกนกมาปน สมัยหลังมักจะถูกนำไปใช้ปนกับลายอื่น ๆ แทบทุกลาย

ประเภท	ลักษณะ / การใช้งาน
ลายเส้นพญานาคสัตตภณต์ล้านนา 	เป็นการวาดลายสัตตภณต์ที่มีพญานาคเป็นกรอบข้าง ทอดตัวลงมา โดยส่วนหางอยู่ด้านบน ส่วนหัว จะอยู่ด้านล่างในรูปทรงสามเหลี่ยม โดยพญานาคจะขนาบ เป็นกรอบด้านข้างทั้งสองของสัตตภณต์ มีนาคข้างละ สามตัว มีเชิงเทียนหรือเสาเทียนอยู่ 7 เสา

จากตารางเป็นตัวอย่างของลายตามคติความเชื่อในล้านนาที่นิยมทำเป็นรูปนาค นาคเป็นสัตว์ที่มีบทบาทสูงตามคติอินเดียและตามคติของพุทธศาสนา แต่นาคในพุทธศาสนาล้วนน้อยกว่านาคอินเดีย รูปนาคจะมีปรากฏในศิลปกรรมแทบทุกชนิดของล้านนา ไม่ว่าจะเป็นตามราวบันได ตามซุ้มประตู ตามสัตตภณต์ ซึ่งถือเป็นพุทธศิลป์ที่เด่นมากสำหรับล้านนา

นอกจากนี้ ลายกนก ลายเถาไม้หรือลายเครือเถา และลายเมฆไหล ยังเป็นที่นิยมนำไปใช้กับการตกแต่งในกาแล (ดังภาพที่ 4.24) เพื่อเป็นการตกแต่งให้เรือนกาแลงดงามมากยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงมีการยึดเอากาแลเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และเป็นสัญลักษณ์ประจำถิ่นล้านนา ซึ่งความงามของกาแลอยู่ที่ลวดลายการแกะสลักรูปทรง และขึ้นอยู่กับฝีมือการแกะสลักไม้ของทางเหนือ ประกอบกับมีลวดลายบางชนิดเป็นลวดลายเฉพาะท้องถิ่น ทำให้เกิดความงามที่ไม่เหมือนกับที่อื่น

ภาพที่ 4.24 กาแล

ที่มา : เว็บไซต์ Lanna Corner วันที่ 29 กรกฎาคม 2555

อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมด้านสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ สภาพอากาศ และพืชพันธุ์ไม้

จากการศึกษาถึงภูมิปัญญา อัตลักษณ์ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ สภาพอากาศ และพืชพันธุ์ไม้ เมื่ออาศัยหลักการแบ่งภูมิภาคของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ที่การท้องเที่ยวแห่งประเทศไทยยึดถือเป็นเกณฑ์หลัก สามารถแบ่งพื้นที่ภาคเหนือออกเป็น 2 ส่วน คือ ภาคเหนือตอนบนกับภาคเหนือตอนล่าง โดยภาคเหนือตอนบนนั้นจะมีประวัติศาสตร์

และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและแตกต่างจากภาคเหนือตอนล่าง โดยภาคเหนือตอนบนจะมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ล้านนา”

สำหรับผู้คนที่ย้ายมาอาศัยในภาคเหนือตอนบน ถือว่า เป็นดินแดนที่มีคนหลายเผ่าพันธุ์อาศัย และหล่อหลอมจนมีแบบแผนทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ หรือรวมเรียกว่า อัตลักษณ์เดียวกัน โดยสิ่งที่ทำให้ผู้คนและดินแดนภาคเหนือตอนบนมีลักษณะร่วมที่เป็นอัตลักษณ์ล้านนา พื้นที่ภาคเหนือมีสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นทิวเขาและไหล่เขา ลักษณะทิวเขาจะวางตัวในแนวเหนือ – ใต้ ทิวเขาสำคัญ ได้แก่ ทิวเขาถนนธงชัย ทิวเขาผีปันน้ำ ทิวเขาหลวงพระบาง และทิวเขาแดนลาว โดยจะมีที่ราบตั้งสลับกับทิวเขาเหล่านี้ ที่ราบลุ่มที่สำคัญ คือ ที่ราบลุ่มแอ่งลำพูน – เชียงใหม่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่ในปัจจุบัน ที่ราบเชิงแสนในจังหวัดเชียงราย และที่ราบจังหวัดพะเยา ซึ่งที่ราบเหล่านี้ล้วนมีเป็นที่ราบที่มีเมืองประวัติศาสตร์ความเป็นมาต่อเนื่องนับแต่อดีตจนปัจจุบัน

ด้วยสภาพพื้นที่ภาคเหนือตอนบนตั้งอยู่ในละติจูดที่สูง ประกอบกับ ยังมีภูมิประเทศที่เป็นทิวเขา ทำให้สภาพอากาศมีความโดดเด่นเรื่องความหนาวเย็น และเป็นอัตลักษณ์ของภูมิศาสตร์ด้านวิถีชีวิต และด้วยสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่หนาวเย็นเป็นทิวเขา ทำให้บรรยากาศธรรมชาติและพันธุ์พืชของล้านนามีอัตลักษณ์โดดเด่นลักษณะเฉพาะ ดึงดูดผู้คนนอกพื้นที่ในการถวิลหาและอยากสัมผัส ซึ่งพื้นที่ภาคเหนือตอนบนทั้ง 8 จังหวัด มีอัตลักษณ์ในเรื่องนี้เหมือน ๆ กัน อาจแตกต่างในด้านรายละเอียดในการสัมผัส ดังภาพที่ 4.25

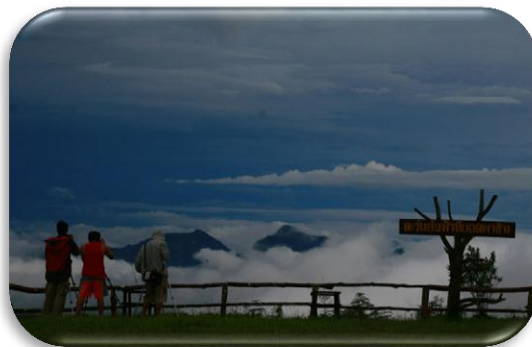

ภาพที่ 4.25 แผนที่แสดงดินแดนรอบล้านนา

ที่มา : สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, 25

ภาพที่ 4.26 บรรยากาศทั่วไป จังหวัดน่าน
ที่มา : คม ชัด ลึก, 2555. ออนไลน์

ภาพที่ 4.27 แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ จังหวัดน่าน
ที่มา : <http://travel.kapook.com> เข้าถึงข้อมูล มิถุนายน 2555

ภาพที่ 4.28 แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ จังหวัดเชียงราย
ที่มา : <http://travel.kapook.com> เข้าถึงข้อมูล มิถุนายน 2555

ภาพที่ 4.29 แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : <http://travel.kapook.com> เข้าถึงข้อมูล มิถุนายน 2555

ภาพที่ 4.30 แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ที่มา : <http://travel.kapook.com> เข้าถึงข้อมูล มิถุนายน 2555

ภาพที่ 4.31 พืชพันธุ์ไม้ในพื้นที่ล้านนา

ที่มา : <http://travel.kapook.com> เข้าถึงข้อมูล มิถุนายน 2555

อัตลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น หัตถกรรม การแพทย์แผนไทย เป็นต้น

จากการศึกษาอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมล้านนาในด้านต่าง ๆ ตามที่เสนอไปแล้วนั้น ยังมีงานที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมอีกหลาย ๆ อย่าง ซึ่งเป็นศิลปวัตถุ และงานฝีมือ เป็นหัตถกรรมพื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย เป็นต้นว่า

บูนขมิ้น เป็นหม้อไหดอกที่มีลวดลายวิจิตร สำหรับบูชาพระ เราสามารถพบเห็น บูนขมิ้นได้ตามผนังวัดบางแห่ง เช่น วัดปงยางคก และวิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตุลำปางหลวง เป็นต้น ซึ่งเป็นลวดลายรูปแจกันดอกไม้ ถือว่า เป็นความมั่งคั่ง สมบูรณ์ บูนขมิ้นนี้มีมาตั้งแต่ยุคสมัยศิลปะทวารดี ชาวบ้านจะเรียกว่า “หม้อไหดอก” ใช้สำหรับใส่ดอกไม้สดโดยเฉพาะ ยอดของหม้อหรือดอกไม้แห้ง

ไว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พบว่า มักมีหม้อไหดอกจำนวนสามใบ ใส่ น้ำ และมียอดหมากผู้หมากเมียวางไว้บนหิ้งพระ และพบตามหอผีหรือศาลเทพารักษ์ต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน แต่มักใช้จำนวนคู่ มิได้ใช้สามใบ อย่างไรก็ตามบูชาพระ หม้อไหดอกเป็นภาชนะดินเผาทรงกระบอกที่มีปากผายออก มีการทำเป็นริ้วบริเวณปากภาชนะ มักมีเวยาคอดเข้าตัวผายออกเล็กน้อยมีก้นแบน (ดังภาพที่ 4.32) ชื่อที่ชาวบ้านใช้เรียกขาน อาจเป็นหม้อน้ำดอก หรือหม้อดอก ขนาดที่พบเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 นิ้ว สูง 7 นิ้ว มีการตกแต่งด้วยการเขียนสีเป็นลวดลายดอกไม้ ใบไม้ โดยทั่วไป จะใช้บุรณฆฏะเป็นสัญลักษณ์แทนความรัก ความสามัคคี และมิตรภาพ (จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูร, 2550)

ภาพที่ 4.32 บุรณฆฏะ

ที่มา : จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูร, 2550

สัตตภัณฑ์ ในบริบททางวัฒนธรรมล้านนา หมายถึง เสิงเทียนที่ใช้ในการบูชาพระประธานในวิหาร ซึ่งจำแนกออกตามรูปลักษณะเป็น 2 แบบ คือ แบบที่มีลักษณะคล้ายชั้นบันได โดยมีที่สำหรับปักเทียนลดหลั่นกันลงมาได้ 7 – 9 ที่ และแบบที่เป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว (ดังภาพที่ 4.33) จะมีที่สำหรับปักเทียนไล่จากยอดถึงฐานทั้งสองด้านรวม 7 ที่ โดยสัตตภัณฑ์แบบสามเหลี่ยมนั้นพบทั่วไปในแถบจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และเชียงราย ส่วนสัตตภัณฑ์ชั้นบันไดนั้นพบในท้องที่ของจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน ซึ่งเป็นละแวกของกลุ่มชนเผ่าไทลื้อ (ล้านนาคติ, 2551)

ภาพที่ 4.33 สัตตภัณฑ์ลักษณะคล้ายบันได และรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว

ที่มา : เว็บไซต์ล้านนาคติ สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2555

ความเชื่อในเรื่องของสัตว์กันชนนั้น พบว่า มี 2 คติความเชื่อ ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญา หรือหลักปฏิบัติในพุทธศาสนา ความเชื่อแรก เชื่อกันว่า หมายถึง โพชฌงค์ 7 สัทธัมมะ 7 หรือสัพปุริสธัมมะ 7 ส่วนคติความเชื่อที่สอง เชื่อว่า หมายถึง ทิวเขา ทั้ง 7 ที่เรียงรายลดหลั่นล้อมรอบเขาพระสุเมรุ

นอกจากความเชื่อ มณี พยอมยงค์ (2538, หน้า 42) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของชาวพุทธที่จัดทำสัตว์กันชนถวายนั้นมีหลายประการ หากจะประมวลมากแล้วไว้เป็น 4 ประการ คือ

1. เพื่อความงดงามทางประติมากรรม เนื่องมาจากความรัก ความต้องการ อยากดู อยากสัมผัสกับสิ่งสวยงาม ซึ่งทำให้มีความสุขและเป็นสุข ไม่อึด ไม่เบื่อ ซึ่งล้ามนางจะพูดกันว่า “บอ้ม บักาย”

2. เพื่อบูชาพระรัตนตรัย เนื่องจากชาวพุทธผู้มีความเคารพเลื่อมใส ย่อมต้องการบูชากราบไหว้สิ่งที่ตนเห็นว่ามีค่ามากที่สุด

3. เพื่อบุญกุศล เนื่องจากพุทธศาสนาสอนให้พึ่งตนเอง ไม่มีเทพเจ้าองค์ใดช่วยได้ หากเราทำดีหรือทำชั่วย่อมได้รับผลด้วยตนเอง ดังนั้น การบูชาจึงต้องการบุญกุศลมากที่สุด เพราะจะเป็นเครื่องช่วยให้เกิดในสุคติชาติหน้า มีสวรรค์และมนุษย์ที่ดี เป็นต้น

4. เพื่อค้ำจุนพระพุทธศาสนา ข้อความนี้สำคัญมาก เนื่องจากพุทธศาสนิกชนที่ดี ต้องการให้ศาสนสถานและศาสนาวัตถุมีอยู่อย่างพร้อมมูลมั่นคงถาวรในวัดนั้น ๆ การนำเอาสิ่งต่าง ๆ มาถวายจึงเป็นความตั้งใจจะค้ำจุนศาสนาให้เจริญมั่นคงสืบไป

นอกจากนั้น ล้านนา ยังมีงานช่างและงานทางด้านหัตถกรรมหลาย ๆ ประเภท ซึ่งใช้ในพิธีกรรม และงานประเพณีต่าง ๆ แต่งานหัตถกรรมซึ่งเป็นที่รู้จักแพร่หลาย อย่างเช่น การทำร่ม บ่อสร้าง การทำตุ่ง การทำใบชา การทำเครื่องเงิน ฯลฯ

การทำ**ร่มบ่อสร้าง**ถือเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่อาศัยฝีมือและศิลปะ หมู่บ้านที่ทำร่มอยู่ในอำเภอบ่อสร้าง จึงเรียก ร่มบ่อสร้าง เป็นงานฝีมือที่ได้รับการยอมรับทั้งคนไทยและคนต่างชาติ ถือเป็นงานที่มีเอกลักษณ์และแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของเชียงใหม่ ดังแสดงในภาพที่ 4.34

ภาพที่ 4.34 ร่มบ่อสร้าง

ที่มา : Lanna corner, ออนไลน์, 2555

ตุ่ง มีลักษณะเป็นแผ่นวัตถุ ส่วนปลายแขวนติดกับเสา ห้อยเป็นแผ่นยาวลงมา วัสดุที่ใช้ทำตุ่งนั้นมีหลายอย่าง เช่น ไม้ สังกะสี ผ้า กระดาษ ใบลาน เป็นต้น ตุ่ง เป็นสิ่งที่ทำขึ้นเพื่อใช้ในงานพิธี

ทางพุทธศาสนา โดยมีขนาด รูปร่าง และรายละเอียดด้านวัสดุตกแต่งแตกต่างกันไปตามความเชื่อ และพิธีกรรม ตลอดจน ตามความนิยมในแต่ละท้องถิ่น การทำตุ้มมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อเป็น สัญลักษณ์ 2) เพื่อใช้เป็นเครื่องพิธี 3) เพื่อเป็นศักดิ์ศรีแก่เทพเจ้า 4) เพื่อเป็นเกียรติแก่บุคคล

ภาพที่ 4.35 ตัวอย่างรูปแบบตุ้มในงานพิธี

นอกจากนั้น ภูมิปัญญา อันเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่โดดเด่นยังมีอีกหลาย ๆ ตัวอย่าง เช่น งานไม้แกะสลักของบ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่ งานเครื่องเงินของชุมชนบ้านวัวลาย การนวดแบบ จับเส้นหรือตอกเส้นแบบล้านนา รวมทั้ง การนวดยาข้าง ของ อำเภอหางดง ซึ่งเป็นการนวดโดยใช้เท้า และความร่อนในการรักษาสุขภาพ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แฝงอยู่ในวิถีชีวิตของคน ในชุมชนที่มีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของล้านนา

ดังนั้น โดยสรุปจะเห็นว่า พื้นที่ล้านนา ถือเป็นพื้นที่ที่อุดมด้วยมรดกทางวัฒนธรรม อันเกิด จากภูมิปัญญาของผู้คนในพื้นที่มากมายและมีความหลากหลาย โดยนักวิจัยอาศัยมุมมองของสภา วัฒนธรรมชี้ให้เห็นภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่โดดเด่นถือเป็นอัตลักษณ์ของล้านนาได้ 10 กลุ่ม ตามที่ กล่าวมา ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องมากมาย ที่กล่าวมาเป็นภาพใหญ่ ๆ เพื่อชี้ให้เห็น อัตลักษณ์ที่เป็นองค์รวมของ 8 จังหวัดที่ควรอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืนต่อไป อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์ ล้านนาที่โดดเด่นสามารถนำไปประยุกต์กับการบริการอย่างอื่นเพื่อการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องพิจารณาว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ที่มีสถานะเป็นลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยในงานชิ้นนี้นักวิจัยได้ทำการศึกษานักท่องเที่ยวซึ่ง เป็นผู้ใช้บริการถึงระดับความสุนทริยภาพจากการท่องเที่ยว โดยจะนำเสนอในบทถัดไป (บทที่ 5)